El Ford s'allunyà per la Ronda d'Universitat. La Plaça en aquella hora estava ~~feixuc~~ de gent. Els cinemes i els teatres havien tancat. Només ~~uns~~ mitjadotzena de taxis ~~autoritzats~~ voltaven lentament, fent un carrousel serrat alegria a la recerca del client escàs. Els quatre ciutadans que un dia havien tingut la pensada d'inscriure's al sometent ara en renegaven de cor, passejant a grans gambades pel mig de la plaça, entre les estàtues noves i les fanals. Els bars que no tancaven mai eren uns enormes taques de llum al capdamunt de la Rambla. Joan entrà a beure un café als Canaletes.

Encara no estava decidit. Què faria? No podia eclipsar-me del tot. Havia d'avisar Claudina, que s'estranyaria de no veure'l al Liceu o en alguna d'aquelles festes on de tant en tant podien trobar-se. A més, la seva mare havia d'estar preocupada.
Necessitava informar-se, però aquell dia era dimecres i no hi havien diaris. A la impremta no hi hauria ningú.
Com sempre que es trobava en una perplexitat, se li acudí demanar ajut als seus amics.
Albert Francesc, no era natural que s'adrecés a Xavier? Era tard, però un metge ja està avesat a que el destorbin de nit. I, a més, Carmeta cuina bé.

Pagà el café i baixà als retrets del bar per telefonar.

---

8. - Un festeig

No dreix l'amor de pensaments i absència
i així treurà meravellosa flor.

Joan Maragall.

-Si no fos que hi estic tan bé, diria que estic cansat d'estar aquí sense fer res.

-L'enyora a ella, o a la mare o a qui?

Joan va posar-se a riure. Laura, amb la seva serietat i el seu afany de precisió li feia

pensar en Francesc. Va mirar-se els ulls ~~blaus~~ verds i la boca somrient, de llavis molsuts, de la noia.

Al cap de tants anys d'amistat íntima amb Xavier Forcada, es trobava que coneixia molt poc la seva família, sobretot la seva mare i la seva germana. Ara que es trobava instal·lat de feia vuit dies a la cambra que ocupava de soltер el seu amic i que havia begut de fraternar amb intimitat mare i filla, estava impressionat per aquella serenitat femenina, plena de gràcia i de bondat, que irradiava de la persona de la pubilla itxetana i que Laura havia heretat completament, augmentant-la amb una sensibilitat molt moderna.

– Quan les veig, tant a vostè com a la seva mare, penso en aquells versos de Carner dedicat a la campesina llatina, que no sap "que dins la terra amiga
jeu enterrada una deessa antiga
que vetlla per la gràcia del teu gest."
És això mateix, una mena de noblesa ancestral, que ordena els seus moviments sense treure'ls gens de naturalitat.

De seguida pensava, per contrast, en aquella sensació de majestat que és pròpia del cos de Claudina. ~~Despremia~~ No era ~~cosa~~ la mateixa cosa, bé al contrari. Se li feia difícil d'explicar-ho. Sobretot, hi havia la bellesa de Claudina, que era una cosa absoluta, perfecta en ella mateixa, sense comparació possible amb les faccions madures però encara suaus de la senyora Forcada o amb la cara i el cos de verge prudent de Laura.

– Vostè, com a bon poeta, ha d'explicar-ho tot per raons misterioses i una mica màgiques. No hi crec jo, en aquesta ~~protecció~~ influència de la deessa ~~cat~~ colgada. Si hagués estat fa deu o dotze anys, quan encara anava a col·legi, li hauria dit que era la protecció de la mare de Déu que em feia estar sempre tranquil·la i contenta. Ara ja comprenc que aquesta explicació li faria riure. A més, seria un pecat d'immodèstia. I als meus vint-i-~~nou~~ nous anys, la immodèstia ja no escau tan bé com als setze.

Tenia vint-i-~~vuit~~ anys, i no ~~se n'amagava~~ s'estava pas de dir-ho cempre que venia a tomb. – Poc una solterona, sinó que no m'agrada que m'ho diguin. perquè la paraula la trobo lletja. Un francès em dirien "une ~~old~~ vieille fille" – que jo no sé tan lleig. ~~Donna~~ També està bé "spinster", una filadora, com diuen els anglesos. El nom no fa la cosa, de totes maneres. Mi agradi o no m'agradi, sóc una solterona, i no en faig~~o~~ cap gaire.

– ~~Bé~~. Si no s'ha casat (deu haver) estat perquè no ~~deu haver~~ ha volgut. Bé ha tingut pretendents, em sembla.

– Pretendents? Allò que en diuen "flirts" i gràcies! A mi, com que jo no he comprès mai com les noies poguin tirar-se al coll del primer que se les mira amb ulls una mica tendres o ~~fent coses de baixar de l'hort~~, només per (gust de) casar-se, no he donat mai peu a que els flirts passessin d'aquí. Entre bé tal com entre. Però ~~parlem de~~ estem parlant de mi, que no tinc cap importància, i jo el que vull és que em parli d'ella.

– Ella? Sí, l'enyoro força. Fa mig dia que no l'he vista. Me haig d'estimar escrivint-li cartes. I no en tinc prou. Necessito veure-la.

– Terriblement enamorat, ja ho veig. Moltes vegades (m'he pensat) d'assegurat que això de trobar un home enamorat de debó era molt difícil, gairebé impossible. Però és la meva inexperiència – que em perdó parlar així. Perquè en poc temps he vist el meu germà, que és el cas típic de l'enamorament fulminant, i ara vosté... No el molesta pas, el meu interès? No li sembla indiscret, com una xafarderia de solterona?

– Torneu-hi! Vol que li faci l'amor, per convèncer-la que no és una solterona, sinó una noia bonica que fa molt goig? Miri que no en sortiria gaire!

– Malgrat el seu enamorament de Claudina? No m'ho crec. I si fos veritat, (voldria) ~~vol~~ dir que tinc raó, que l'enamorament total és molt difícil d'aconseguir.

— Doncs em fot créixer en totes dues coses. Estic enamorat com un ximple de Claudina i no em costaria gens de fer-li l'amor a vostè.

— Quina manera d'entendre els deures de l'hospitalitat! —exclamà Laura.

Tenia, malgrat les cavernàries, una nica de batiscor. Que no se li acudís de fer-ho, tal com deia! Malgrat la seva fortalesa de verge prudent, alguna vegada sentia un foc interior que la devorava (a la primavera passada) i els seus somnis es concretaven d'una manera ~~alarmant~~ inquietant. Joan, amb els seus cabells rutllats i els seus ulls brillants, amb la vehemència de les seves paraules i la seva veu càlida i apassionada, devia ésser un seductor perillós. L'experiència li feia por.

— Expliqui'm en què consisteix l'enamorament. En Claudina, per exemple, què hi troba?

Era una nica difícil per a Joan. Sobretot, era una ~~experiència~~ situació nova. Amb les dones, Joan no sabia per instint i l'experiència l'hi havia demostrat, no s'havia de parlar mai d'altres dones. Quan una dona es trobava amb un home el tema de la conversa no podia ésser sobre una altra dona que no fos ella mateixa, a menys que no fos per criticar-la. I en canvi, calia no regatejar els elogis, sincers o fingits, ni les galanteries, ~~ni~~ Adhuc les andrades convencionals (que convencen gairebé sempre.) Tot això era perdonat i acceptat més fàcilment que els elogis a una altra dona. Laura era una noia diferent, de totes maneres. Podia parlar-li com a un amic. Es repensà. No. com a un amic, no. Una dona no arribava mai a la objectivitat d'un ~~altre~~ home en apreciar els sentiments amorosos d'un altre home. Si aquests sentiments s'adreçaven a) ~~eren envers~~ ella, l'ofuscaven en la seva vanitat o en la seva sensibilitat. Si eren envers una altra, la ferien en la seva rivalitat latent envers totes les altres dones. Calia atenuar els conceptes, escatimar els elogis.

— La coneix, vostè, Claudina? És una noia bonica, de les més boniques de Barcelona. El meu amor també fou una cosa fulminant, com el de Xavier amb Carme. La vaig veure i vaig sentir

que la meva dona seria ella o ningú més. D'entre d'altres hem acquit igual, jo estimant-lo, ella deixant-se estimar.

— No se l'estima, ella?

— Em penso que sí. Bé m'ho assegura prou en tots els tons. Però els seus fets no volen que es casi amb mi. I la cosa està així ja fa un parell d'anys.

— Així rai! El cas és que tots dos s'estimin. Els fets ja canviaran de parer, si veuen que no hi ha res a fer.

— Com ho saps, això? Que ho ha llegit en una novella? O ho ha vist al cinema?

— No es ningú d'una noia de vint-i-nou anys sense experiència de la vida. Ho dic perquè ho crec. No cal haver-ho llegit enlloc. Ho sento en mi mateixa. Dic jo estimo; una dia un home, i ell també m'estimés encara que m'hagués d'esperar deu anys o encara que tothom s'hi oposés, m'hi casaria.

En aquells vuit dies de reclusió, les converses havien estat llargues i variades. El Doctor Forcada estava fora a casa seva, perquè ~~notaria gairep visites a~~ pocs malalts anaven a consultar-lo al seu despatx, sinó que ell pujava i baixava cada dia, sant el Dijous, Pont visites. Cada dia venien Xavier i Carme a veure el reclós. Per no desvetllar sospites dels veins o de la portera, ningú més no el vingué a veure. La ~~seva mare~~ sempre Portabella havia estat previnguda i el seu fill li havia telefonat un parell de vegades. Fornells, per un costat i altres amics de pas per l'altre, s'havien compromès a avisar-lo quan veiessin esvanit el perill. En la seva reclusió, Portabella llegia, escrivia articles per al diari i prenia notes per a ~~l'altre~~ (a aquella novel·la que tenia pensada i que mai no trobava el temps d'escriure, sempre aguitonat per feines del moment.

La tempestat passava i ara semblava que hom pogués treure's l'entrellat. Com els fets de Cuatro Vientos, com les vagues revolucionàries de la C.N.T. a Barcelona, la rebel·lió de faca havia estat la manifestació exterior d'un estat d'opinió general anònim. El

règim estava podrit i no hi havia res que pogués salvar-lo. L'afusellament dels capitans Galan i García Hernández havia estat una demostració de crueltat impotent, que havia servit per a horroritzar i escandalitzar el país, però no serviria per a calmar-lo ni per a estemordir-lo.

Joan desenvolupava aquesta opinió davant de les dues dames, auditori benèvol i gairebé convençut, encara que només per la cortesia de la veu de l'advocat. (La mare de Xavier l'excusava de la seva ignorància.

— Les dones, ja ho sap, no entenem mai res en política. Com que els homes tampoc no volen que ens hi fiquem... Ai d'ells, el dia que nosaltres manessim en el govern del país!

— No cal. Prou que manem a cada casa. Ja en tenen bon bé prou per imposar-nos els seus desigs i voluntats. A França les dones tampoc no voten, però la política sempre l'han feta elles.

— I Claudina què hi diu, d'aquestes activitats polítiques de vostè? — tornava a la càrrega Laura. — Ja hi està conforme?

— Sí, ella en penso que sí. Són els seus fares que no ho veuen amb bons ulls.

— Què més volen per gendre? Un príncep?

— En tindrien prou amb un home que fos ric com ells, almenys — i que no fos, com jo, un inútil. Ells, almenys, no hi considerem.

— Diuen que una nora és per un rei i com que no hi ha cap dita que parli de republicans, els deu fer por aquesta actitud per un futur gendre.

Reclús en aquell pis que era un refugi segur, perquè ningú, fora del Forcada i de Tornells l'hi sabia, Joan Portabella repassava les etapes del seu festeig. L'amor que sentia per Claudina havia anat augmentant foc a foc. Al començament era compatible amb aventures i escapades com les que tenien per desenllaç la cambra penombrosa de casa la senyora Gertrudis. Ara ella regnava ben sola. Per això s'havia fet fonedissa. No els havia calgut trencar, sino separar-se amistosament. L'amor propi de Joan i el d'ella (semblava que) també havien quedat salvats amb l'escena que s'apressurava que tingués lloc la

primera vegada que la manicura havia expressat la seva intenció de casar-se. Fora Mercè, les aventures fugaces havien cessat. Potser ho feia l'augment de l'excitació política, el seguit d'esdeveniments que trasbalsaven el país i dintre els quals prenien llur les activitats de joan, però ell ho atribuïa a la influència de Clardina, a la força envaidora del seu amor. Si no fos així, aquells vuit dies de reclusió, en companyia gairebé constant d'una dona com Laura, que començava a tenir el punt de maduresa que dóna la seva perfecta plenitud a les formes femenines i avellutà la pell dels braços i envermelleix els llavis, haurien bagut de provocar per força ~~alguna escena compromedora~~ en ell algun gest inreflexiu.

– Em penso que m'hauria convingut tenir una germana com vostè. No, m'ho penso: n'estic segur. Què distret he estat, sabent que Xavier en tenia una, de no apropiar-me-la! Al capdavall ell era com un germà, més que un germà. Amb ell i amb Francesc vàrem començar a viure. No li ha explicat mai, ell, la nostra aventura amb Isabel?

– No. Qui era Isabel?

– Era una cosina de Francesc Vilà. La vàrem conèixer quan teníem quinze anys. Jo m'hi vaig enamorar de seguida. Xavier em penso que també, però ell no era tan expansiu ni tan emprenedor com jo. Vaig festejar amb ella un any, amb aquell festeig interromput per les vacances i per totes les mil complicacions familiars d'un parell de criatures que no tenen vida independent. Un dia Isabel es posà malalta. Era aquell any de la grip que la gent es moria com a mosques. Primerament no vàrem donar gaire importància a la malaltia. Després, un dia, m'en recordaré sempre, Xavier va venir a la Universitat, tot trasbalsat, a dir-me que Isabel estava tan greu, que el pare de vostè hi havia anat a consultà la nit passada i li ho havia dit. Vàrem anar-la a veure i a la tarda es moria. No ~~sap~~ (pot imaginar-se) aquesta aventura, sense altra importància que el seu desenllaç, el record que ha tingut en la meva vida. I ara m'adono, en mirar enrera, que Xavier i

el mateix Vilà en foren molt impressionats. Juan evoco aquells amors primers, ho hais de fer en plural, com si haguéis estat una cosa col·lectiva, un enamorament de tots tres.

– Potser sí que era així. Als quinze anys els enamoraments són una cosa tan especial! Jo m'enamoraria de les monges del meu col·legi, d'algunes amigues més grans, dels artistes de cine, què sé jo! Fort que no els hi deia i que no es moriem. Per això, de la mateixa manera que venien se n'anaven.

– Per què li he explicat, això d'Isabel? Ah, sí, li deia que hauria necessitat una germana, perquè amb ella hauria tingut una confident femenina a qui explicar les meves angúnies i les meves ambicions. Amb Isabel, més que un veritable amor, era aquest desig de confidències el que ens unia, em penso.

– Si haguéis tingut una germana, no li hauria explicat res, com Xavier que no se n'ha adonat mai que jo existeixi des de que vàrem deixar de barallar-nos. Però si ara li sembla que necessita una germana, com si ja ho fos: ja farà abocar les seves confidències. Més que d'Isabel, que, pobreta, fa anys que és morta, parli'm de Claudina.

L'arribada de Xavier interrompé el diàleg. El matrimoni provava admirablement al germà de Laura. S'el veia radiant de satisfacció, saturat de felicitat.

– Ja ho sabs que t'engreixes? Vigila't, noi, pes exercici! – l'envalotà Joan.

– Exercici nai, fe en falg prou. Però és la bona vida, que amenaça de fer-me perdre la línia

– Juan véngui la Carme ja li dirè que no s'hi val a ~~tractar~~-te tan bé. Bé, quines novetats en duus? Podrè sortir aviat de la gàbia?

– Avui m'ha telefonat en Fornells. Diu que els seus amics de la ~~Jefatura~~ li han dit que estem tranquil, que per ara contra tu no hi ha res. Ell creu que ja et podem donar d'alta. Res, el metge et fernet de menjar el gall a casa.

– Quina alegria que em dónes! – exclamà Portabella. – I què en fos de desagrait! Tan

bé que m'han tractat els teus pares i la teva germana i ara demostrar que estic content d'ave-
nir. Mira, Laura, si un dia em condemnen a cadena perpètua, demanaré que la reclusió me la
deixin passar en aquesta presó i amb vuit d'en cancellera. Però Nadal és Nadal i cada ovella
l'ha de passar al seu corral. Quines notícies hi ha més? Le cap alguna cosa de Francesc?

– Sí, m'ha enviat una postal des de París. Em diu que ha fet un viatge molt agradable i
que confia tornar a visitar-nos aviat.

– És clar que tornarà aviat! Tots treballarem perquè pugui venir d'ací a ben poc.

Amb la nova de la seva alliberació de tota tremenda es centrà altra vegada envers de l'optimisme
que aquell dia de Santa Llúcia l'havia abandonat. Calia lluitar, calia adreçar-se al poble
per fer possible la República!

L'acomiadà dels Forcada amb efusió i sortí al carrer. Li semblava que l'aire era més pur
i la gent més atrafegada. Era com si sortís d'una breu malaltia d'aquelles que et duen a la con-
valescència tots els dols de la vida quotidiana però que et desacostumen del seu ritme. Vacil·là un mo-
ment. Cap on aniria? Era migja tarda: potser era millor que anés a veure la seva mare. Travessà
la Rambla de Catalunya, plena de gent, amb les parades d'aviram a cada costat
del passeig i els compradors que sopesaven indiots i capons i regatejaven preus.

– Passat demà, Nadal, – va pensar, sense gaire entusiasme, perquè hauria de compartir la taula
amb el seu germà i la seva cunyada. – Tanmateix, hauria estat bé trist d'estar tancat
de casa aquests dies.

Pujà i baixà d'un salt les escales de casa seva, per entabanar-se explicacions amb la
seva mare. La bona dona estava massa contenta de veure tornar el seu fill per entretenir-se en
recriminacions. Féu una visita ~~fugaç~~ ràpida a casa dels Vilà, per saber si ells també
havien rebut les noves tranquil·litzadores de Francesc. Dedicà unes estones al diari, al des-

patx i al partit, per dur unes flors i uns bombons "a les seves escalderes" i al capdavall tingué lleure per pensar en Claudina. Com podria trobar-la? Necessitava veure-la. Se li acudí de telefonar a ~~Magda~~ casa els Llorens. Segurament ~~ella~~ Magda sabria on era, aquell dia, la seva amiga. Parlà amb ~~la~~ ella mateixa. ~~Magda~~. Le sentí exclamar-se amb grans escarafalls:

— Portabella! Eis tu? Quina sorpresa! Tots ens pensàvem que t'havien fusellat, almenys! Estic molt contenta de sentir-te, molt, pots estar-ne segur. On has estat? Has d'explicar-m'ho, que m'interessa molt. Deu ésser com una novella de Pierre Benoit, no? Què dius? Ah, sí, Claudina! Encara t'en recordes? Em pensava que havies perdut la memòria, en el teu amagatall. On és? A casa seva, suposo. Sí, home, sí. Ah, escolta, si has d'ésser bon minyó i em portes un llibre que m'agradi força, et diré una cosa. No, et convidaré. Vols venir demà a la nit amb nosaltres? Sí, home, sí. Claudina també hi serà. Anirem a la reunió del Gall a Pedralbes i després a sopar al Ritz. Ens trobarem a casa, a les onze. Et va bé? ~~Es clar~~, ~~Eis~~ home, sí. Ah, el llibre al vull francès, i que sigui bo. No, no en duguis cap més manuscrit, perquè em fan molta tristesa. Si poden ésser dos, millor. Els autors anglesos també m'agraden. Tu mateix, ja ci que hi entens.

Rentjà, en deixar el telèfon. Magda l'atabalava, amb la seva tormentosa de paraules. Estava content, de totes maneres. Tornà una vetlla amb Claudina! I així no hauria de telefonar a casa d'ella, i exposar-se, com sempre, a que la cambrera li digués que "la senyoreta no era a casa i que no tenia a quina hora hi seria." Se'n tornà a les seves feines del diari, amb un nou delit de treballar.

L'endemà, a tres quarts d'onze arribava al pis dels Llorens, a la Diagonal. Magda el rebé totseguit.

— Feliços ulls que et veuen! A veure, què em duus?

Allargà, somrient, el paquet. La noia el desféu amb precipitació. Mirà els títols.

(Dos volums. Noi, que és llargaixò!)

—"Byron", de Maurois. Què és tan bo com el Disraeli? Va bé. "Mrs. Dalloway", de Virginia Woolf. En català?

Fullejà els volums amb atenció, s'els mirà per fora.

—Estic contenta, —declarà al capdavall. —T'has portat bé i em penso que tots dos llibres m'agradaran tant per dintre com per fora.

—Ja t'ho mereixes. (Tu també) T'has portat molt bé amb mi, convidant-me a venir amb vosaltres.

—Què no t'ho mereixies, després de la teva reclusió? Perquè deus haver-te estat tancat en algun lloc secret, oi? Mira, si no has d'enfadar-te, et diré que als primers dies em feia una mica d'il·lusió que t'agafessin i et duguessin a la presó. Uns quants dies, només, eh? Res de fusellaments, és clar. Dona importància, tenir un amic agafat. Què també hauries demanat que et deixessin anar a missa, com l'Alcalà Zamora?

—Sí, sobretot si era la missa del gall, i en tan bona companyia, encara que fos tancat a la model per tota la meva vida.

—No, home, això va ser només el primer dia. Ara m'estimo més que no t'hagin agafat. Anibaven altres convidats. Un parell de matrimonis joves, dues noies que Joan havia vist alguna altra vegada i que parlaven castellà amb una gran afectació, tres (dos) xicots d'uns vint-i-cinc anys, encarcarats en la camisa envidonada. Magda féu les presentacions.

—No us coneixen tots? Ferran i Clotilde Duran, Juli i Mercè Forns, Maruja Guillén, Katty Guillén, Joan Portabella, Plàcido Terra (Lluis Galceran), Dionisio Campabadal. Ara que ja som tots aquí, ens en podríem anar, que de passada heu de recollir a casa seva a Claudina Bertran. Vaig a dir adéu als papàs i estic a punt de seguida.

Sense necessitat de les presentacions, tothom es coneixia més o menys, de trobar-se al Liceu o en algun dels llocs on coincidien tots els barcelonins relacionats amb l'alta burgesia. El Plàcido, que tenia una nou del coll molt pronunciada, que li sortia per damunt de

les ~~dd~~ aletes del coll fort, tenia certes velleitats nobiliàries, i era advocat. Això el tornava en una actitud contradictòria d'hostilitat política ~~envers Joan~~ i de familiaritat professional envers Joan, que ni s'el mirava, preocupat pel pensament de Claudina. Dionisio Campabadal era un xicot petit i rodanxó, cunt de vista, que vivia d'unes vagues rendes familiars i ara es dedicava a un selge en tota regla de Marusja Guillén.

—¡Què barbaridad, —exclamava, ~~canta~~ extasiat, — cada dia eres más igual a la Gaines!

—¿Pues ya la verás con la mantilla puesta, —corroborava Kathy Guillén, lligada amb una solidaritat ~~perfecta fraternal~~ a la seva germana, però cruse oblidar de "cartigar" el noble Plàcido. Galceran era un minso insignificant, completament fascinat per la noia de la casa.

Magda sortia, a punt de marxa, i els seus pares l'acompanyaren fins a la porta, repetint les recomanacions i acomiadant els altres.

— No retirem gaire tard, — encarregà el senyor Llorens per darrera vegada.

Els automòbils s'aturaren, a mig carrer de Muntaner, al davant de la torre dels Bertran. Tocaren el klaxon. Claudina ~~ja~~ devia estar esperant-se, ~~ja~~ perquè de seguida ~~veieren~~ ~~s'obrí~~ la seva silueta perfecta (que travessava el tros de pati fins a la porta del carrer) embolcallada en el seu abric de pells ←. Joan baixà del cotxe dels Llorens, on anava amb Magda i Lluis Galceran, per acollir-la. La noia li allargà la mà.

— Joan! Que contenta que estic de veure't! Després de tants dies!

— No has rebut les meves cartes?

— Sí, però no és igual. I a més, tenia angúnia per tu. Em sap greu que t'exposis tant.

— Potser que entressin, — cridà Magda des de l'automòbil. — Fa fred amb la portella oberta, i la mirsa del Gall no us esperarà que acabem de parlejar.

Pujaren tots dos al cotxe. Al cap d'una estona tota la colla estava asseguda en un parell de

bones del Monestir de Pedralbes, sentint les veus nasals de les monges que cantaven nadales i contestaven l'ofici de mitja nit.

La gran església era freda. Els homes anaven amb l'abric damunt del smoking, i les dones s'embolicaven, tremoloses, amb els mantells i els abrics de pell, mig nues en llurs vestits de nit. Joan tenia al costat Claudina, que acotava el cap sota la mantellina que prosava un halo obscur damunt dels seus cabells rossos. La veia de perfil i no s'en podia cansar, de tan pura que era aquella ratlla que anava del front ample i recte al ~~barbo~~ ment rodó i carnós. De tant en tant ella somreia amb un somriure ~~malgestuós~~ als esguards d'admiració aparionada del seu promès. Escoltava l'ofici una mica distreta, com sempre que era a l'~~Església~~, pensant en altres coses: en el sopar del Ritz, en el que li havia dit la seva mare, en la petita guerra civil que s'havia iniciat a la família Bertran. Tenyia la tieta Maria Lluïsa i el seu marit, el pacífic senyor Vallmitjana, havien iniciat una campanya estratègica a favor de Joan. Pensava també en les cartes que havia rebut d'ell, i que l'havien afalagada en la seva vanitat, perquè la tieta Maria Lluïsa, que les va voler llegir, va dir-li que eren tan boniques com les de Napoleó a Josefina.

Tot continuant en el seu èxtasi davant la bellesa de Claudina, que cada vegada li semblava que descobria de nou, Joan seguia magnívolament la missa del gall. Les cerimònies litúrgiques li arribaven sempre a ~~l~~ l'ànima, amb llur enorme força poètica i evocadora. No hauria pogut dir, de totes maneres, si creia que aquells cants i aquelles accions dels sacerdots tenien per ell un altre valor que el de simples símbols poètics. No havia trencat amb la fe de la seva adolescència, però se'n sentia distanciat, sense saber perquè. S'aferrava a la idea de Déu, perquè sense això li semblava que tot tremolava. Però, on era Déu? No era pas al pensament d'aquelles noies i aquells minyons que l'acompanyaven, impacients de la

durada de l'ofici, en tot cas. Potser sí, que les monges invisibles que salmejaven amb veu incolora els cants gregorians havien aconseguit aquesta certitud meravellosa de possessió Déu. Per assolir-ho, havien hagut de renunciar a les joies i als turments del món, els havia calgut sacrificar els cabells i amb ells totes les vanitats de la persona, sotmetre's a una regla severa, abandonar pares i germans...

Tota la colla que anava amb Joan no abandonava res, no volia renunciar a res. Al Ritz, mentre sopaven, a les dues de la matinada, l'exercici recolliment de l'ofici religiós es transformava en gatzara. Els grans salons eren plens, i al mig hi havia un gran arbre de Nadal il·luminat amb candeletes i tot guarnit d'estrelles i boles de vidre. Al seu entorn, les parelles giraboltaven. Joan tragué a ballar Claudina, amb una mica de vanitat de rabes. Se admirat. Allò tots dos, amb el contrast de la brunesa d'ell i la cabellera rossa de Claudina, els dos cossos s'encaixaven en un ritme perfecte, i els braços negres del smoking enllaçaven la cintura verd d'aigua del vestit de seda.

– Quan te tinc així lligada en els meus braços, tan a prop del meu cor que sento com bateja el teu, em sembla que això no pot acabar-se mai, que aquest plaer és massa perfecte per mi, que somnio, què sé jo! Claudina, que no veus que això no pot durar, que ens hem de decidir d'una vegada?

– No t'impacientis. Tot s'adobarà, un dia o altre. Tingues confiança.

L'orquestra cedia el lloc a uns "ganchos" amb camises de seda i pantalons amples, que emprenien un tango. Els bandoneons i les guitarres gemegaven, regalimant tragèdia i sensualitat. Al voltant de l'arbre de Nadal les parelles s'havien fet més nombroses, i Joan i Claudina sentien cloure's a llur entorn el cercle de totes les altres vides que els voltaven

9. – Francesc a París

Parlessim el català
tabricm què és enyorança.
Jacint Verdaguer

"... t'escric a tu, perquè en Joan es veu que té tanta feina que la quinsedies que m'ha de contestar una carta que li vaig enviar. ‡ No es la cárcer que jo, encara que no pateixi ~~gens~~ materialment gens, sóc un exiliat, i que les cartes de casa em són (també representen aquest) més necessàries que el pa que menjo. Joan, ~~i~~ tu mateix, per mi ~~casa~~ "casa".

"No t'oblidis d'anar a veure de tant en tant els vells. El meu pare es va prendre tan a pit el salvar la nova absència que jo crec que si li hagessim plantat cara els altres del Consell s'hauria ferit. Vigila'l per aquest costat. No cal que t'ho digui, perquè ja li veuràs la flaca. De tu en farà cas, més que del teu pare, que ja fa massa temps que el coneix. Haig de reconèixer que l'home ha manisbrat molt bé. Oficialment, jo estic en un llarg viatge, ~~de~~ mig d'estudis, i mig d'afers a l'estranger, per compte de la Societat. No he perdut la direcció. Em substitueixen provisionalment un altre gerent i, en l'aspecte tècnic, en Fornells.

"~~En fa Bosquito~~ Bosquito que en aquesta submissió de la colla de rapatanis del Consell a les indicacions del meu pare hi ha una mica d'angúnia perquè tots aquells temps no saben com anirson les coses i no els fa massa nosa tenir a l'abast de la mà i ben armic un revolucionari ferellós com jo. No vens en Fornells alguna vegada? Te raó que em penso que no el coneixes. Digues a Joan, si el pots pescar, que t'el presenti, que

és un home que val la pena. Un "self made man" de debó.

"Què fa la teva dona? No cal que m'ho diguis, perquè ja sé per endavant que respon filant "le parfait amour" que diuen per ací, "à l'etranger", on sóc. Com que vàrem barrotar-vos el viatge de la lluna de mel, però encara hi sou a temps. Perquè no ~~feu~~ us prenem uns quants dies de festa i veniu a passar-los a París? En parlem molta companyia i ara tuforo que no us faria nosa si us acompanyava a alguns llocs. Si us interessen els espectacles digues a la Carme que fan el "Mărius", de Pagnol, que fa molt bonic, i el "Dernogoo Tanka", de Jules Romains, que també és molt divertida. No us explico l'argument perquè tinguem més ganes de venir. Si li fa il·lusió l'opereta, al Nouveau fan "La Vie Parisienne", d'Offenbach, un espectacle del temps dels nostres avis però que és d'efecte. Bé, no us queixo perquè no et fem que m'he convertit en una agència d'anuncis o bé que casa dia em dedico a anar a teatre per estar "à la page".

"És clar que no tinc gaire feina més a fer. Les gestions d'afers i els estudis pel compte de la Societat de Construccions Metàl·liques m'ocupen molt poc. Com que no sóc home de cafè ni de pensar, veig molt poc ~~la gent~~ del petit món d'emigrats que hi ha per ací, i no vaig gaire als Deux Magots ni a la Rotonde, on s'ajunten tota una colla de polítics sense feina i d'artistes que mai no tenen ganes de treballar. En general, la gent que hi ha) ~~d'ací~~ són molt optimistes. La crisi del govern Berenguer, després de) la negativa de tots els partits d'oposició a prendre part a les eleccions que (havia convocades), ha estat un nou signe de la feblesa de la monarquia. Jo em penso que en Cametes ha sacrificat Don Dámaso, com abans havia fet amb el Primo, per treure's de sobre la responsabilitat del que ha fet. Allò de Jaca pesa molt. Veig que ara ~~ells~~ anuncien el Consell de guerra contra

els altres complicats en la sublevació. No crec que gosin repetir l'atzagaiada de la sentència de foca. Com pots comprendre, tot això m'interessa molt, no solament del punt de vista general, sinó pel que a mi pot afectar-me. Tinc moltes ganes de tornar a Barcelona. Es curiós, només fa tres mesos que soc ací i ja m'enyoro. Abans, quan estudiava, això no em passava. Deu fer-me vell: el mes passat vaig fer trenta anys i s'hi deu conèixer.

"Què passa per aquí? La tornada de Macià ha estat un fet important. Aquest home avui és un factor important de la política catalana. Tota la seva vida és una exaltació del sentiment català i aquests darrers anys, amb el seu exili i l'aventura nord-americana (i els viatges per Amèrica) Prats de Molló (m'han fet una figura representativa del nacionalisme protestatari i que, al capdavall, prescindeix de les paraules i passa a l'acció". Aquella anada i vinguda ràpida de Barcelona (gràcies) a la pensada del general Despujol va acabar-li d'arrodonir el prestigi. Dona'm impressions del moviment polític. De fora no m'en refio gaire, perquè tot s'en va en entusiasmes i no em deixa veure entre les seves exclamacions el que hi ha de veritat i el que només és producte de la seva fantasia. Forcadell m'ha escrit i m'explica que els partits polítics es formen. Diu que Acció Catalana i Acció Republicana van a una fusió, i que d'ací poc hi ha d'haver una Conferència d'Esquerres per arreplegar tots els residus de l'antiga Esquerra junt amb (els vells federals i) gent nova com els ~~xicots~~ xiots de "L'Opinió" i la gent d'Estat Català. Ja veurem què en surt. Si jo tingués influència decisiva en el pis dels partits no deixaria de recomanar que s'assegurés en la carta Macià, que és de les més bones que es poden jugar a hores d'ara.

"Entre la gent d'~~aquí~~ ací hi ha ara un (curiós) entreteniment pels militars. A la Rotonda en tenen sempre unes quantes mostres a punt. Comandants, (coronels, generals) i tot, que no sé

si fessiem gaire feina amb el sabre ~~al dalt~~ a les mans, però que almenys fan prodigis de valor ~~amb~~ verbal. Les gestes de Ramon Franco, l'afusellament de Galan i García Hernández les quatre o cinc temptatives de sublevació del temps de la dictadura han contribuït a crear aquesta aureola entorn d'una gent que abans gaudia entre la nostra gent d'un solemne desprestigi. Em penso que no cal que et digui que ~~amb~~ no comparteixo gens aquest embadalliment dels revolucionaris parisencs i que els militars em diverteixen molt poc, encara que siguin tan "dicharacheros" com en L. de L., que és un dels que talla el bacallà.

"Jo vaig escrivint, escrivint, i no penso que tu et sis un home tan ocupat que potser llegir aquesta llauna et costarà perdre dues visites. I no voldria per cap preu tenir al damunt de la consciència la mort de dues criatures. Ah! i parlant de criatures, què fem voraltres? Ja hi ha falla al niu?

"Acabo, i ara va de debò. Rebiu aquesta carta a mans, encara que no crec que calguin tantes precaucions i que els correus ~~no~~ sou prou segurs. Hem de conservar tots els misteris de la conspiració. Si no ho fessim, aviat ens desacreditaríem entre els francesos, que en tenen tanta pràctica i que han acollit a una hora o altra tots els conspiradors del món. Escriu-me. Rebo en paquets irregulars "La Publi", ("La Ramella", "Mirador" i "L'Opinió". Si surt algun llibre català que valgui la pena no t'oblidis d'enviar-m'el. Sobretot la novella de Miquel Llor que va tenir el Premi Crexells. Records als teus pares i "meilleurs ~~amitiés~~" a la teva muller, una abraçada per tu

Francesc."

Deixà la ploma i rellegí la carta tres cops. No havia tingut mai la preocupació de l'estil, però tenia a punt de no traure mai la correcció gramatical i la propietat del llenguatge. Canvià un parell d'accents aguts que havien d'éssers greus, però com

quantes coses, i dubtà si ~~corregir~~ el mot "llauna". Recordava, no sabria si d'un full de Dictats o d'una Conversa Filològica que el mot que esgrieia era "lata"; cosa dilatada latitud, i que només era per ~~la pruïja~~ de no introduir una ~~nova~~ paraula castellana que el barbarisme s'havia introduït. Lata, cuasi, palmaro, lila, els mots anaven sortint lligats com els grans del rosari i li recordaven unes notes que a Viladrau s'entestaven a mantenir-se en un castellà calcat de les comèdies de Muñoz Seca. Valia més deixar estar "llauna".

Tancà la carta i se la posà a la butxaca. La cambra, malgrat els deu o dotze llibres que ja s'havien amuntegat a la prestatgeria de damunt del llit, malgrat les dues o tres làmines que havia clavat amb xinxetes a les parets, després d'una visita al Louvre. (hi havia el "Fifre" de Manet, unes "Noces de Canà" envernissades del Veronès, davant les quals s'havia extasiat, perquè li semblaven com una meravellosa construcció en la qual els volums, els cossos humans, les edificacions i els colors es sostenien i s'equilibraven sense esforç aparent, i una Verònica ~~grega~~ prodigiosa de serenitat i de gràcia, que tenia a la mà una poma i damunt l'espatlla una falla d'arròs), malgrat una banderola catalana que hi havia damunt la taula, tenia la fredor impersonal de totes les cambres d'hotel. Baixà l'escala encatifada i mirà si ~~el~~ (seu compartiment del) taulell de les claus hi havien cartes. No hi havia res. Sortí al carrer.

Havia anat a parar a l'hotel que li va recomanar Xavier Forcada, en un carrer que donava ~~a~~ a la plaça de Saint Sulpice. El gran edifici, amb les dues torres desiguals i la font monumental del seu davant li feien una mica d'angúnia. "Arquitectura jesuítica", va tornar a pensar. Més ni hi feia, encara, aquella abundància de boti-

ques d'ametllers religiosos, d'imatges de guix i de talla amb tot de coloraines, de capells i bonets de capellà, amb borles per a totes les jerarquies eclesiàstiques, de ciris i encens, d'ornaments religiosos i estampes i llibres de pietat. (El carrer del Bisbe multiplicat per deu.) Era un barri de capellans, que es passejaven, vermells de cara, una mica més grassos i més solemnes que els que es veien en els altres indrets de la ciutat, i badaven davant dels aparadors. Al seu hotel sempre n'hi havien dos o tres, rectors de poble que venien a fer compres o per alguna diligència al Bisbat l'Arquebisbat o a l'Institut Catolic.

Malgrat aquest veinatge, l'hotel li agradava perquè estava a la vora del Quartier Latin i a la vegada aprop de les Tulleries i del Louvre. Les llibreries del Boulevard Saint Michel, plenes de llibres que sobreixien a les voravies, entre els quals els estudiants passaven a la recerca del text que convenia, els grans cafès (pintats de colors cridaners,) on ressonaven totes els idiomes del món, i sobretot les avingudes del Jardi del Luxemburg li tenien el cor robat. Però també li agradava de sentir-se al damunt, una mica fresqueja, la pompa del Gran Segle, amb els palais enormes del Louvre, les façanes guarnides de terrenalges flamboyants i les geometries vegetals de Le Nôtre.

Travessà el riu pel Pont des Arts i se n'anà pas a pas, per entremig de les arbredes de les Tulleries, cap a la Concorde. No feia gens de fred. A totes les branques nues dels castanyers apuntaven uns botons minúsculs, que d'ací a quinze dies haurien esclatat en una verda magnificència. En uns quants bancs mig amagats seien unes parelles que es besaven, totalment indiferents a la presència dels passejadors. El gran bullidor estava voltat de crits d'infant, mentre les petites veles inflades lliscaven l'aigua.

Quan sortí a la plaça, travessada d'automòbils per totes les direccions, el sol davallava

por a foc, i ~~semblava que estigués pessat~~ ~~era~~ una pilota resplendent (pensada) al cim de la Torre Eiffel. "Un dirigible amarrat al màstil d'atterratge", pensà Francesc, que aquells dies llegia uns estudis sobre els zeppelins. El cel blau, net de núvols, s'enblanquia amb la radiació del sol, i passava (insensiblement) a un color de turquesa atènuat.

— On són els cobalts, els blaus brillants i embriagats del cel de Barcelona? — sospirà Francesc. Com sempre, la comparació se li imposava i les diferències la feien més sensible el seu enyorament. Diferències... Sí, a Barcelona no podien trobar-se aquells verds tendres tan fins del Cours la Reine, fets de la gespa llisa i lluenta i dels castanyers que brotonaven tots de cop en una mena de miracle de la vida que reperia els seus drets. Tampoc no podien veure's les patines negroses i els blancs opacs dels grans edificis que temperejaven les perspectives, els clarobscurs del marbre de les estàtues, els ors insolents, fets per als dies grisos, de la cúpula dels Invàlids i ~~les estàtues~~ els grups escultòrics dels extrems del Pont d'Alexandre III, i ~~l'Sena~~ encara aquell verd fosc del Sena. Aquesta simfonia de colors a Barcelona no era possible. Eren tots massa ~~fins~~ delicats, massa ~~suaus~~ plens de matisos. Allà la primavera era més càlida, més violenta, més fragant, més prematura, (més plena de polseguera i de pol·len,) des dels ametllers nevats de flors d'ençà ~~de~~ del gener, a mig aire de Vallvidrera, fins a les jonquilles (i els nards) i els narcisos i les violetes de Sant Josep. Era una mica com la bolera de les dones. Aquestes que omplien les voreres de la rue Royale, mirant aparadors o seient a la terrassa dels cafès, eren més cultivades, més complicades, més artificials que les que ~~omplien~~ a aquella mateixa hora feien vibrar de rialles i gatzara el Passeig de Gràcia o la Rambla de les Flors, sota el dosser dels plàtans ombrosos. Eren més "sophisticated", com deien els ~~anglesos~~ (americans), amb el mot posat en boga per les artistes de cinema. Totes els perfums més subtils de la civilització, les quintaesències més refinades de l'art de viure, les metzines torbadores de l'hedonisme conflueixen en la creació d'aquells éssers delicats i delitosos,

Anà a dur la carta per Xavier, junt amb un farell més que havia escrit per a Fornells i Baldó, amb els quals es corresponia regularment per aquell sistema. El recader sortia aquell mateix vespre. Després, sense cap feina ni cap programa (més) fixat, es posà a caminar pels Boulevards, mentre s'anaven encenent les grans lluminàries de la ciutat i els aparadors vessaven llums tèrmics al carrer en un devessall de claror. Es fixava en les dones, una mica barrejades, que passaven. Entre els eixams de dependentetes que plegaven dels grans magatzems i de mecanògrafes i modistes que acabaven de deixar el bane o la "grande maison de couture" un maquillatge un punt més cridaner, un balanceig imperceptible dels flancs revelava la meretriu, amatent a registrar totes les mirades dels homes i a corresponde-hi, a través de la multitud dels passejants.

Entrà a comprar tabac a un café. En sortir-ne, gairebé topà amb un home corpulent que anava a entrar-hi. Barbotejà d'ema un "Pardon," massa; quan conegué l'home de la topada.

– Divina casualitat! D'on sortiu, Vilà?

– Ja ho veieu, de comprar un paquet de Lucky. I vós, què feu?

– Entrava per comprar-ne un, també jo vull Gitanes. Bé i ha de conèixer el temperament nacional! Apa, acompanyeu-me, que després anirem a fer l'aperitiu plegats.

Instal·lats a la terrassa d'un café, al costat d'una estufa que ja no era necessària, Fremere escoltava les exclamacions pintoresques de Bernat Soler. L'havia conegut a Barcelona, durant la construcció de l'Exposició. Soler havia decorat uns pavellons dels que Vilà havia construït, i a través de l'arquitecte havien entrat en contacte. El pintor era expansiu, lloquaç, i matisava les seves converses amb renecs catalans i mots de l'argot parisenc. S'havia passat una colla d'anys a París, en contactes més o menys constants amb Picasso i els altres pontífex de l'art nou. El seu art
Havia passat per moltes èpoques, també ara ja renegava del moment cubista, tot i que li havia obert les portes de la celebritat, i de l'època expressionista, malgrat que alguns s'havia fet

París internacionalment amb el decorat i els vestits d'un dels darrers Ballets que havia estrenat Serge Diaghilew. Conservava una gran devoció per Picasso, però ara descobrià que la pintura acadèmica encara agradava a la gent i tornava a grans gambades cap a Fortuny, fent marrades pel camí a base de temes espanyols ~~acolorits~~ violats i de nus plens d'una sensualitat ~~lasc~~ de mala fe. Amb els seus trenta cinc anys era un perfecte cínic, que havia conservat la (mateixa) incapacitat d'administrar-se que en els primers temps de menjar "la vache enragée" pels voltants de Montparnasse, ~~però que~~ tenia (només) dues febleses; la seva mare, que vivia en un poblet ~~dels~~ ~~alts~~ de la comarca del Baix Ebre, i el seu catalanisme, que agafava tots els matisos més variats segons (les circumstàncies) ~~el moment~~ i les companyies, però que sempre el feia reaccionar amb violència davant les persecucions i entusiasmar-se en els moments triomfals.

—I donces, què? Viatge d'afers? Per molts dies?— interrogava, després de donar un glopet al seu Pernod.

—Mig d'afers i mig de conveniència personal,— contestà, somrient. Vilà. No tenia perquè confinar-se en una reserva absoluta. Al cap davall, per un qualsevol dels concurrents de la Rotonde, (quins motius l'haurien dut) ~~per què estava~~ a París.— Jo espero que no m'hi hauré d'estar gaire, però ja fa tres mesos que m'hi arrossego.

—Política, no? (República) Vós també (vou)? No ho hauria ~~fet~~ dit (mai) d'altres que maniaven tot aquell seguici de treballadors a l'Exposició (Penso que l'he endevinada.) ~~Estic segur~~ que això de la República va (molt) de pressa.

Vaig dir-li a l'Ari, quan va anar-se'n cap allà baix: Mireu que aquest estiu, quan vagi a passar les grans vacances a l'Arnetlla vull que ja la tinguem! Quin home, l'Ari! Un cap tan clar, i un cor tan gran i un sentiment tan viu, fresc com una rosa! Quan veieu que hi ha gent que encara són joves i que ja estan mig "gagas" i es troben amb un vell com Maria, tots els enrenous de la vida us semblen tenen importància.

Begué un altre glop del líquid ~~ticholo~~ blanquinós i continuà:

– Vós que sou catalanista de debó, vaig dir d'això, si que m'en vaig assomar allà a l'Exposició, digueu-me què us sembla: amb la República hi guanyarà força Catalunya? Vull dir: és que Catalunya serà lliure si cau la monarquia?

– Què us diré, jo? La intenció de tots els catalans que han intervingut en el moviment és aquesta, i així ho han fet constar en tots els pactes i acords. La fórmula de San Sebastian és una mica vaga, ja ho sé. Però és la voluntat de Catalunya que ho de convertir-la en una realitat. Els catalans tindrem amb la República la llibertat que vulguem, si ens hi sabem defensar bé.

– Mentre no ens engalipin una altra vegada! Som tan barruers, que el primer "camelot" vingut, amb uns quants "boniments" ens tiren els diners de la butxaca.

– Potser ja no passarà més. La darrera ensarronada va durar massa anys perquè no estiguem previnguts contra d'altres salvadors vinguts de fora. Ens ho farem nosaltres, aquest cop.

– Què vol dir, això? Que els catalans mateixos ens aixecarem la camisa els uns als altres, sense necessitat de cap forastér?

Francesc vigué. – No volia dir ben bé això, sinó que aquesta vegada ens ho guanyarem a pols, pel nostre esforç, i que per tant podrem exigir més i obtenir el que vulguem.

– Tant-de-bo! – xiuxiuà Soler. – Escolteu, què fem avui? On dineu? Teniu programa?

– Havia sopat a qualsevol banda, al Barcelona mateix, que fan plats de casa. Jo encara no m'he pogut acostumar a "dinar" a aquestes hores. Saben què em passa, ara! Doncs que m'enyoro d'una mala manera. Estic tot esverat.

– Hi, què en fa d'anys que em passa, això! De vegades, per Nadal, començo a pensar en els galls dindis farcits de pinyons i prunes i butifarres i llonganissa, en el tió que cagava turrons i en les cançons que (quan era xiquet) cantava davant del pessebre i ja no sé com desenganxar-m'en. Haig d'a-

nar-m'en de cap al Quai d'Orsay i telegrafiar a la Vella que hi arribo l'endemà. Altres vegades és més difícil d'explicar. Tot d'una, per Sant Joan, enyoro les alfàbregues i les coques de pinyons i les parades d'hortènsies de la Rambla i els focs de les cantonades. O bé em comença a pujar vers amunt el desig de menjar una ensaïmada del carrer de Petritxol, o de banyar-me a Salou, o d'anar a fer un tiberi al foc de Buda, i ja estic llest. Haig de plegar la feina, de "plaquer" la moneta que tinc, perquè no és pas qüestió d'anar-hi cada vegada amb una dona diferent, i de córrer a agafar el tren com si es calés foc a casa.

— No us les aguanteu mai, aquestes ganes? Perquè el cas és que jo no puc, ara com ara, córrer al Quai d'Orsay. Hi haig de passar l'enyorament. Bé hi deu haver alguna manera.

Bernat Soler s'acabà el Pernod i cridà el cambrer.

— C'est combien? Deixeu estar, que ara sóc a casa. Ça va. Mireu, ara estem a la prima. De vegades a mi em passa, que sento un perfum de roses de Sant Jordi o una gana de crema de Sant Josep o de sentir les Caramelles que no em deixen viure. I si no puc anar-m'en, que tinguin (com ara) feina que s'ho val o (que) no hi han pas u dimas pel viatge o alguna altra cosa important eus retè, no tinc més remei que recórrer a una altra metzina que anul·li els efectes d'aquest tòxic tan fotut que tenim els catalans i que en diem enyor.

— Quina és aquesta metzina anti-tòxica? Alguna porqueria d'aquelles d'ensumar o punxar-se? O uns quants vasos carregadets com aquest?

— Res de drogues! Són enganya-pagesos, propis per gent blanés com aquests que no saben què fer ni s'en recorden de com es fa l'amor. Injeccions de fe amb tomàtec, si fer cas! (parlant d'això) Però ja torna-rem (a passar) al Pla de la Boqueria o a (la platja) ~~l'hort~~ de l'Ametlla de Mar. Ni d'aquestes, doncs. La segona, ja està més ben enraonat. En això cal reconèixer que els francesos ens duen (noranta) ~~cent~~ a acabar

a cent i encara ens guanyem. No, no en dieu mal del Pernod, ni de la "fine", ni de l'Armagnac, ni del calva, ni de la Chartreuse verda, perquè renyiríem! Ni dels vins tampoc, perquè abans de parlar vull que tasteu el Châteauneuf des Pape i el Pouilly que tenen a un bistrot d'ací a la vora. Suposo que no us farà res de venir a ~~dinar~~ sopar amb mi, oi?

– Molt content, al contrari! – S'aixecaren i sortiren al carrer. – Sobretot, perquè això (això) serà part de la cura de desintoxicació que seguiré tota les vostres indicacions.

Al cel cantat, Bernat Soler balandrejava la seva gran còrpora, que l'abric greixat feia més enorme. Guaitava descaradament, amb mirades apreciatives, les dones que passaven. Les detallava de cap a peus, amb un somriure d'admiració que molt sovint trobava un reflexe en els llavis de la dona que passava.

– Heu vist quines cametes tan rasades? I quina cara tan expressiva, una mica fatigada, però amb aquells llavis grossets i els ulls brillants? Ai, les dones! Que n'estaríem de malament, si no fossin elles! – Es repensà una mica. – O, potser, que n'estaríem de bé, sense elles! De totes maneres, no us en oblideu, perquè és important, i forma part de la meva recepta infal·lible per combatre aquest "cafard" tan especial que nosaltres en diem enyorança: serviu-vos de les dones, i si fot éner a dosis carregades, o almenys amb molta varietat i poca intensitat. A propòsit: que sou casat, potser?

– No, per ara, soc solter i sense compromís, que diuen. Això és un obstacle això, per l'èxit del tractament?

– I ara! (L'estat de solteria és l'ideal.) (No més que hi ha el perill, si no aneu ben preparat contra el sentiment, que us quedeu enganxat en les primeres llagrimetes una mica ben imitades o que us prengueu de debò el "mon chéri" d'una poule que sap la seva obligació. Si sou casat, ja porteu la ~~cuirassa~~ vacuna (tenim l'obligació de saber el pèl que s'hi dóna.) contra aquests inconvenients. Però també un engarriament us pot sortir més car i donar-vos més disgustos. No, vós no sou de la mena dels que relliguen en uns plors negres de ximmel. Feu-

vos de les meves receptes, que són bones.

El sopar bé ho era, constatava al cap d'una hora Francesc Vilà, en aquell recó bais de totxe, anetejat per una mestressa amatent a satisfer els clients. El Pouilly lligava perfectament amb les ostres, ~~dur~~ daurat i fresc com era com un raïm moscatell. El Châteauneuf du Pape era una altra cosa molt diferent, vermella i extensa, amb una ~~calidesa~~ intima, sobre la qual Bernat Soler sabia teoritzar llargament. L'entrecôte es revelava una cosa perfecta i la salsa que l'acompanyava es beneficiava de tots els secrets de cuina francesa. L'armanida, el formatge, la tarta ben regada amb rom i cremada amb forsa sucre, el café i els licors, tot entrava també dintre d'aquella tradició meravellosa que el pintor evocava complagut.

— Ja veureu, França és el país de la mesura, de l'harmonia de les proporcions, del sentit precís de les barreges. Aneu detallant aquesta cuina, i hi trobareu totes les aportacions i totes les influències, no solament de tota la França, sino de tot Europa i de tot el món. Ara, que París ho assimila amb tanta gràcia, ho sap fer tan bé i fer-se'n carn de la seva carn, o pedra de les seves pedres, que no veieu la part exòtica o la innovació detonant. Potser ja dintre l'espiritualitat complexa de París, de la mateixa manera com no heu sabut distingir les espècies orientals o americanes en la salsa que us han donat. Saber barrejar bé, vet'ací la gràcia. I saber que els que et poden dur alguna cosa nova es trobin bé ací i s'hi quedin. I això malgrat l'envoltament. A París hi ha hagut moments que hi han hagut molt més pintors catalans que a Barcelona. I tots bons. Perquè, això sí, Catalunya és un país que produeix dues coses molt bones, per regla general, pintors i poetes. Els primers són exportables i ells mateixos es treballen la fama i de passada la fan derivar damunt ~~Catalunya~~ del país on han nascut. Ja saben que Picasso regneix estant convençut que, per damunt de tot, ell és català? I això que nos-

altres, no l'hem tractat gens bé, a Barcelona. En general no ens els mereixem gens, els artistes que tenim.

~~Sortiem al carrer.~~ Tornàvem a trobar-nos al carrer.

— Bé, ara ja em fermetrem que us orienti per a la segona part del ~~programa de~~ pla de desintoxicació, com us he orientat, prou bé em penso, en quant a la beguda. Volem anar a peu o agafem un taxi?

A les quatre de la matinada, en el grantaller de Soler, Francesc Vilà es convencia una altra vegada que el seu temperament no el cridava a la vida alegre: Es meravellava novament que, malgrat els sincers esforços d'ell i l'evident bona voluntat d'aquella rosseta enjogassada i afectuosa, que era andaç quan calia i passiva si el moment ho demanava, el reconeixement reconegut pel seu amic no era suficient per fer-li oblidar els seus enyors i les seves preocupacions. Arrauxida al seu costat, amb un ronronneig de gata satisfeta, la rosseta es crequé obligada a preguntar-li:

— A quoi penses-tu, mon chéri? Tu n'es pas heureux avec moi?

La besà sense convicció. Era més cruel que no explicar-li-ho. Fet i fet, en francès tampoc no estava segur de sortir-ne.

---

10. — Un diumenge d'abril

Sicinius — How now, my masters, have you chose this man?
1 Citizen. — He has our voices, sir.
Brutus. — We pray the gods he may deserve your loves.

Shakespeare. — Coriolanus.

— Son dos-cents trenta quatre candidats per cinquanta llocs.

— I tu un dels dos-cents trenta quatre. Com que no et presentes pel meu districte i el meu vot no t'ha d'afavorir no crec per tu res que voti la candidatura que em vingui més de gust.

— Ara t'haurà d'engegar un discursot per demostrar-te que els companys que presenta l'Esquerra republicana i socialista pel districte sisè són la nata i flor del catalanisme i de

l'honestedat administrativa, perquè ainda tu no deus haver-ni hi pron que et parli dels heroics de fa cent, del procés de Prats de Molló i de la República que ha d'alliberar Catalunya. Tu ets capaç de voler tramvies municipals, urbanitzacions models i hospitals gegants. Egoïsta!

Se sentí la rialla al ~~cap de la~~ capdavall del fil.

– D'on telefones? De casa?

– I ara! Fa vuit dies que només hi sóc dues o tres hores, per dormir, i encara. Porto setanta tres discursos, vint a ciutat i els altres escampats com llavor beneïda per tot Catalunya. No he perdut la veu per un veritable miracle.

– I Claudina com s'ho ha pres? Li fa gaire il·lusió que siguis regidor?

– D'aquella manera. Els seus tares l'atabalen criticant-me. No sé pas quan en sortirem!

– La República ho arreglarà tot.

– Que ho dius de broma? Jo estic segur que la República ens durà a tots la felicitat.

Xavier anava a contestar que ell ja la tenia. Donà un cop d'ull afectuós a la seva dona, que estava atrafegada portant l'esmorzar en una tauleta amb rodes i li somrigué. Va contestar a Joan.

– Tant de bo! Que els electors t'escoltin. Què, quan se sabran els resultats?

– Cap a les set començaran a arribar. Jo seré al Secretariat del ~~carrer~~ del Duc de la Victòria. Vina, si vols. ~~La~~ Carme també pot venir. Bé, no se t'acudeix de votar ~~els~~ la Lliga, almenys!

– No tinguis por. Molta sort i fins al vespre.

Penjà el telèfon. La seva muller posava la xocolata a les tasses i untava de mantega les llesques de pa torrat. Xavier va anar-se'n al seu davant.

– El teu cosí està segur de sortir regidor. Tindrem influència a l'Ajuntament. Haig d'esmorzar de pressa per anar a votar. És la primera vegada i em fa il·lusió.

– Diu que hi ha tanta cua als col·legis. Es veu que no és a tu sol que t'il·lusiona, això d'anar

a tirar un paperet a una caixa de vidre.

- Qui sap què en rotirà, d'aquesta caixa!

- A tu què et sembla? Qui guanyarà?

- Si has de sentir els interessats, tots els partits. A mi em fa por que, amb tantes candidatures republicanes els vots no es divideixin massa i que les dretes - de retop, guanyin. Depèn dels districtes.

No volia insistir massa en un home que sabia que, en general, avorria la seva dona. En canvi ell no podia estar-se de sentir una certa excitació. Tenia ganes de sortir de casa per veure l'ambient del carrer, per tastar copsar aquell moviment ja un xic oblidat del poble que expressa la seva voluntat amb un paperet plegat en quatre. Un paperet a una caixa de vidre! Només això, (això ja comportava) la sensació, al cap de vuit anys, que no eres més un súbdit d'un estat que no necessita per res l'assentiment dels seus administrats, sinó el cinisme d'un poble que es dóna el govern que vol.

A mi, aquelles eleccions municipals eren l'entrada a la vida pública de la seva generació. En les llistes dels candidats, dels dos cents trenta quatre candidats que hi havia dit Portabella hi havien, a més d'ell, d'altres amics i coneguts, joves xicots que havia trobat a la Universitat o al Clínic, companys de penya d'Ateneu i àdhuc un veí de la seva escala. Tots escampats en les diferents candidatures, dividits en faccions hostils i vociferants. La unitat imposada per la Dictadura, que feia ajuntar tothom sota un mateix sostre i compartir sentimentalment tots els mateixos impulsos de revolta contra l'autocràcia s'havia desfet, i cadascú s'havia classificat segons els seus gustos i el seu temperament, i de vegades segons les ambicions i tot. A Xavier, que era un home essencialment social i no es complaïa a la llunita, com Portabella, aquesta divisió dels furors li feia mal, com si fossin una pe-

nova discussió familiar. A casa seva mai no havia sentit que els seus fares es barallessin: una tal contingència estava fora de les possibilitats i la feina del període electoral, els cartells xafrosos per les cantonades, les caricatures sagnants i els discursos encesos li semblaven tan fora de lloc com una violenta oposició de pares en un matrimoni ben avingut.

Afortunadament, entre el panorama que se li presentava, en forma de repartidors de candidatures amb braçals vinclats a la porta del col·legi, no hi havia cap nom conegut personalment. Podia fer la seva tria prescindint de la persona dels candidats, i ja la tenia feta, perquè a la cartera, al costat de la cèdula, i amb el número de la llista electoral ben apuntat, duia ja plegada la papereta que havia de tirar a les urnes. Vot secret, però que no era cap misteri. "La Publicitat", plegada amb el títol ben visible li sortia de la butxaca de l'americana. Els interventors i els apoderats registraven tots aquests detalls, anotaven la lleugera diferència del paper de cada candidatura, apuntaven probables resultats de l'escrutini. Els apoderats entraven i sortien, exhibint llur credencial als guàrdies que bloquejaven les portes del col·legi.

– A la nostra edat, altra vegada a l'escola! (ja no en recordo de com es fa.–) Plagueja va un home de mitja edat, gras i vermell sota la gorra d'alpaca negra. Entràvem ja al local, brut i remor ventilació, amb els bancs plens de tagues enretirats a un racó, i una taula llarga al fons, amb l'urna al damunt. El president estava dret, exercint les seves funcions amb un aire (de resignació). Ho verificaven els adjunts escrivien els noms i consultaven les llistes. A banda i banda, en taules d'estudi, els interventors s'ajudaven a la recerca dels noms estranys i de vegades discutien amb violència sobre la validesa d'un document d'identitat. L'escena era presidida pel Sant Crist i el retrat d'Alfons XIII, inspiradors de les tagues escolars que generalment ocupaven aquella botiga polsosa.

-Xavier Forcada i Martí. Número 23 a la llista de rectificacions del cens.

-Xavier Forcada i Martí.

Dotze mans alhora feren passar els fulls de ~~foder~~ les llistes electorals. Un interventor volgué assegurar-se bé.

-Quins documents presenta?

-La cèdula.

-No en té cap més de millor?

-Sí, home, el carnet de metge, -l'exhibí, una mica vexat.

-Xavier Forcada i Martí, vota, -anuncià l'adjunt de la dreta.

-Vota, -declarà el president, introduint el paper plegat a la caixa de vidre gairebé plena.

Xavier sortí al carrer. Ja estava. Era allò, aquella cosa tan sensilla, la meva alta prerrogativa de la dignitat d'un ciutadà? Veié el seu paperet plegat en quatre, al costat dels altres centenars que ja hi havien a ~~dintre~~ l'urna, submergit en els milers de tot el districte i de la ciutat. Que poca força, un home sol! Que poc podia influir en la marxa dels destins d'un poble!

Anà a fer un parell de visites i pujà abans de dinar a casa dels seus pares, com cada diumenge. La seva germana li preguntà:

-Què, ja has votat? Per qui ho has fet?

-El vot és individual i secret, que no ho sabs? No puc dir-t'ho.

-Tant-se m'en dona. Diu que en Portabella també es presenta per regidor. Què sortirà?

-Com vols que ho sàpiga?

-Sí un dia votem les dones tots els candidats hauran de preocupar-se del poble, o almenys de fer-se uns retrats ben afavorits. Si ~~el teu amic Portabella~~ pagues ~~de~~ refiar-se dels vots femenins aquesta vegada, ja pots tenir per segur que serà elegit.

Passeig de Gràcia amunt se n'anà cap a la Diagonal. Havien quedat amb la seva dona que es trobarien a missa de quarts de dues als Carmelites. La més tardana de totes les que es deien a Barcelona. El passeig estava ple de gent que prenia el sol. A fora de l'església, un grup esfès de minyons havien renunciat a entrar al recinte i seguien la missa a l'aire lliure, tot guaitant les noies que passaven per la Diagonal. Amb una mica de timidesa, Xavier pogué introduir-se entre la massa atapeïda dels fidels. Seguí la cerimònia amb ulls distrets, fins que pogué trobar Carme en un racó a la vora d'una pilastra.

A la sortida s'ajuntaren amb la mateixa efusió que si s'hagessin perdut feia vint anys. No es donaven gens de vergonya de llurs extrems. Agafats del braç se n'anaren a casa dels Arnau, on dinaven cada diumenge. A la tarda, també com cada diumenge, anirien al cinema. La mare de Carme els acompanyava, i el senyor Arnau, després d'encendre un havà, se n'anava cap a l'Eqüestre, on es lliurava a ~~moltes~~ discrets plaers que ~~en~~ oscil·laven entre el tresillo, (els escacs) i el poker.

– On anem, avui? – preguntà Xavier després del dinar. La seva muller era l'encarregada de triar els programes, després d'una consulta detinguda a les pàgines d'espectacles.

– M'ha semblat que el millor havia d'ésser això del Catalunya. He sentit que ni la "Sevilla de mis amores" de Ramon Novarro ni "La noche de bodas", que també és (i cantada) en anglès, et faran feliç. Això de "1980" deu ésser una cosa per l'estil de les novel·les de Wells, però a tall d'opereta. Diu que és divertit.

A la senyora Arnau li hauria agradat més, precisament, veure el film de Navarro o el de Imperio Argentina. La ràdio n'hi havia donat bocins que li havien semblat molt mengivols. Però va callar-se la seva opinió. S'havia forjat una idea molt elevada dels cavalleresos de sogra i sabia que el primer de tots era no estorbar mai els plans de la parella ni forçar-los

els quintos. Després, al Femina i al Coliseum ja podia anar-hi ~~una tarda~~ una tarda d'entre setmana tota sola, si no podia convèncer el seu marit que l'hi deguès a la nit.

-Heu anat a veure la darrera pel·lícula de Charlot? -va preguntar.

-Sí, vàrem anar-hi dimecres. I tu, l'has vista?

-Dijous m'hi va dur el teu pare. Gairebé va fer-me plorar, enllorc de riure. Mira que ara Charlot fer pel·lícules sentimentals!

-Ui, que vas endarrerida! No t'has que ho amps que els intel·lectuals han descobert que Chaplin és un gran artista del patètic i que les seves pinzellades només són que per dissimular la melangia que s'el menja per dintre. No és això, Xavier?

-Bé ho dimen. I val a dir que, tant amb "El noi" com amb "El circ", com ara amb "Les llums de la ciutat", i fins amb "La fal·lera de l'or", sembla que vulgui fer quedar bé els seus apologistes i tercidrants. Sobretot amb els finals, -confirmava el seu marit.

Havia conservat intacta la seva devoció pel cinema. Els seus estudis, l'estada a París, el seu casament, no havien pas alterat aquell entusiasme dels seus quinze anys. L'evolució de l'art mut, que ara s'havia tornat ~~tornar~~ terriblement garlaire i cantador, era present a la seva memòria i podia reconstituir-ne, amb títols i noms d'artistes i d'altres directors, les ~~dades~~ fites essencials. En això, com en tantes altres coses, havia trobat un complement perfecte en la seva dona.

-Què vols que sàpiga, una noia de la meva edat, si pot conèixer els artistes de cinema i es recorda de les millors pel·lícules que ha vist? -deia rient Carme, com si s'excusés.

El senyor Arnau, assegut a la galeria coberta, acabava de llegir "La Vanguardia" i ara s'endinsava en "La Veu". Els diumenges al matí no ~~podien~~ permetien més que un llenguer repàs de les notícies del dia i el burgalès es reservava per a després de dinar acabar de repassar els diaris.

-No deu dir res, la ràdio, de les eleccions? -preguntà de sobte, al seu gendre.

-No ho sé, em penso que no. És massa aviat.

engegar l'altaveu.
Va ~~tornar~~. No, donaven un partit de futbol. A l'altra estació era una òpera que feia trontollar la caixa de l'aparell.

– Tu creus que guanyarà? El republicans o els altres? Jo, és clar, he votat per la Lliga. En mereixen més confiança, tota la vida els he votat i sempre m'he averat a considerar-los com els meus. Els joves, és clar...

Féu un ample gest que significava que entre els joves comprenia Xavier i que comprenia que totes les fantasies els eren permeses.

– A darrera hora, veig que en Joan Portabella també ha anat en candidatura. Es capaç de sortir... Si el seu pare aixequés el cap! Prou enrabiat que deu estar el seu germà, de totes maneres. Quin número està fet, aquest ~~pesat~~ noi!

– No en digués mal, papà, que en Xavier se l'estima molt i jo també. I tu saps de sobres que és molt bon xicot i que té molt de talent.

– Sí, però, republicà i d'esquena, què vols que et digui...

No volia embarcar-se en una discussió amb la seva filla, que tenia una dialèctica ferma i no es deixava convèncer quan es creia tenir raó. Després, ~~Xavier~~ segurament que Xavier també devia ésser republicà. El gendre era ratllat. L'estimà més alçar-se i dir:

– Bé, nois, ja ho parlarem aquest vespre. M'en vaig al Cercle.

La pel·lícula resultà més intranscendent del que es creien. Els homes del 1980 se n'anaven a Mart, on les noies feien números de ~~gimnàstica~~ revista i li havien dobles de cada ésser, els uns bons i els altres dolents. La senyora Arnau gosà declarar, en sortir:

– Jo no penso que "Un noche de bodas" ens hauria agradat més.

La tornaren a acompanyar a casa en taxi.

– No us volien comprar un cotxet? – començà la senyora Arnau, quan el vehicle emprengué Passeig de Gràcia amunt. Era un detall que la preocupava molt. Li semblava el coronament

magnífic del gran casament que havia fet la seva filla. Això i, és clar, un o dos fills.

- Sí, n'hem parlat, però el que passa és que pel meu ofici em van millor els taxis, i sobretot ara que van tan barats. Un cotxe no em seria cap entaivi. Més endavant, potser...

- Més endavant, -acceptà, segura, Carme.

Un cop baixà la ~~mare de la~~ seva sogra, Xavier es tombà cap a la seva muller.

- Vols que anem a la rambla, a veure si hi han els resultats de les eleccions? Surt les nou, gairebé, i ja deu saber-se molta cosa.

- Com tu vulguis. Anem-hi.

Donà les ordres al xofer. Al xamfrà de Pelai baixaren la gentada s'atapeïa ~~estava enfora~~ al capdamunt de la Rambla. ~~A una pissarra del balcó~~ A un balcó de la casa del Canaletes hi havia una gran pissarra:

GRAN TRIOMF DE ~~L~~'ESQUERRA A BARCELONA.
ELS REPUBLICANS GUANYEN A TOT CATALUNYA.
MAJORIES REPUBLICANES A MADRID I A VALENCIA.

De tant en tant sortien aplaudiments d'entre ~~el~~ els espectadors, mentre al balcó aparegué una altra xifra triomfal. Xavier i Carme, agafats del braç, miraven enlaire i escoltaven els comentaris de la gent.

- Quina victòria, el partit de Macià!

- I això que els d'Acció Catalana no en volien saber res.

- Diu que els de "La Publi" no tindran ni un regidor.

- I els radicals?

- Oh, aquests sí. Ja veureu, al districte V sol, on Roure hi té més veedors de la Boqueria que votants hi hagi al cens.

- Bé, i ara què faran els republicans?

– I el Clapissera ~~Cantallargues~~, què farà? Aquest sí que té la pell en remull, a hores d'ara.

Una veu estrident sortí de la multitud:

– Visca Macià!

Tothom contestà amb fervor.

– Visca la República! Visca Galan i Garcia Hernández!

– Visca Catalunya!

Els crits es succeïen i revelaven la joia i l'excitació de la gent. Xavier pensà en la seva sensació ~~en haver~~ quan comptà de votar. El seu vot es veia que sí, que havia estat nul. Però tota aquella gent il·lusionada que cridava i aplaudia tenia la sensació que la seva voluntat sobirana, expressada aquell matí en un paperet, havia esdevingut la llei i la voluntat de tothom. Hi havia en aquell entusiasme la ~~seva~~ joia instintiva (que negeix a tota renunciació de la personalitat per fondre's en l'esperit col·lectiu. Tots aquells ciutadans ~~s'~~ sentien que) (havien esdevingut) (plenament poble).

– Per quin districte anava, en Joan? Que deu haver sortit? – preguntà Carme.

– Pel VIII. Gràcia, em penso que sí. Ho preguntaré.

S'adreçà al que semblava més ben informat de tots els que el voltàvem.

– Que cap si ha guanyat l'Esquerra al districte VIII?

– Al VIII? És clar que sí! A tot arreu, ha guanyat! Menys al IV, ~~això~~ no cal dir-ho.

– Gràcies. És veu que sí, que deu haver sortit el seu cosí. Vols que l'anem a felicitar? Aquest matí m'ha dit que el trobaríem al despatx del partit, al carrer del Duc de la Victòria. És aquí mateix.

– Anem.

Carme s'havia encomanat l'entusiasme ambient. Es sentia estranyament excitada, com aquells ramats de gent que passaven fent crits, cantant "El Segadors" i "La Marsellesa" sense saber-ne la lletra, aplaudint i xiulant, plens de joia pueril.

A la Rambla ~~avall~~, la gentada anava augmentant. ~~no cabíem~~. Travessarem pel carrer de la Canuda, que no havia alterat la seva tranquil·litat personalitzada. (Un fanal sense grandesa marcava la cantonada del carrer del Duc de la Victòria. A mig carrer, una gran bandera catalana penjava d'un balcó del principal. Tot d'automòbils ~~aparcats~~ estaven detinguts a les voreres. Un petit grup de gent ~~cantava~~ feien comentaris al mig del carrer.

Els costà molt de pujar l'escala. La gent pujava i baixava i s'empenyia pels replans. Moltes cares traïen la fatiga, però a totes hi havia una gran satisfacció. Algunes i abraçaven amb grans cops a l'espatlla. Els fressadissos del pis eren un formigueig incoherent. Tothom cridava i reia i donava ordres que ningú no executava.

— En Joan Portabella és per aquí? — preguntà Xavier a una noia que mirava de fumar en net uns resultats.

Sense aixecar el nas, la noia féu un vague signe cap a l'interior. Miraren d'enquitllar-s'hi. En una gran pesa viva de molles i envaïda de gent, pogueren endevinar la figura de Joan que es destacava de les altres i sentiren el barítom càlid de la seva veu.

— ... Ens deien que no parlàvem de programes municipals ni de qüestions administratives. Quina importància tenien les qüestions administratives? ~~La gent~~ El poble ho ha comprès. Ara no ~~tractava~~ s'estrictava d'elegir uns regidors per anar a barallar-se amb els serveis públics, sinó uns homes que ~~hi~~ fessin la revolució. El poble ~~Hi~~ havia de triar entre la República i la monarquia i la tria ha estat feta...

Xavier havia aconseguit d'arribar fins al costat del seu amic i l'estirà pel braç.

— Ola, ~~Joan~~ Forcada! Estic content de veure't. No t'ho he dit aquest matí, que guanyarem? Ja ets-tà!

L'abraçava amb força. Veié Carme un xic més enllà i se n'hi anà, radiant:

—Cosineta, des d'avui tens un regidor a la família. Vols que t'enviï un urtó al carrer, per vigilar que els veins no facin massa rotlle i no destorbin el teu precios marit quan treballa? Abraça'm, que ió una autoritat!

—L'enhorabona, noi! Ja ho sap la tia, que has estat elegit? I la Claudina?

—A la meva mare no he tingut temps de dir-l'hi. A Claudina, li he telefonat i com que no s'hi ha posat ella, perquè, com sempre, no era a la casa, he deixat dit que li ho comuniquessin i que de passada d'aquí a uns dies aniria a visitar-los.

—Ja t'ho he dit per telèfon i tu t'has enfadat: La República ho adobarà tot, — insinuà Xavier.

—La República! Ara hem de guanyar-la, hem de fer-la venir. Perquè el poble la vol. L'ha de tenir ben aviat! — Feu una pausa. — Quin greu em sap que Francesc no estigui amb nosaltres, en un dia com aquest! Ell hi tenia molt més dret que jo, a un triomfaixí.

—Qui sap! Potser si hagués estat aquí hauria estat un dels candidats derrotats.

—Ca! Hauria estat amb nosaltres. O potser si hagués estat aquí, tots hauríem anat junts i la victòria encara hauria estat més grossa. Quin dia per Catalunya!

Al carrer se sentien uns aplaudiments. Pujaven, amb grans dificultats, Francesc Macià, Lluís Companys, Aguadé, Gassol, Casanovas, Vallès i d'altres personalitats del partit vencedor. Joan es llançava a abraçar-los, a estrènyer-li la mà, a inundar-los d'informacions.

—A tot Barcelona guanyem! I a la resta de Catalunya, tota la gent ens seguirà. Es la nostra hora! Es l'hora de l'Esquerra!

Macià somreia, esprimejants els ulls, alt i afinat dintre la línia intercable del vestit gris.

—Sí, és la nostra hora. Hem de saber-la aprofitar. No podem defraudar el poble.

Mitja hora més tard ~~tornaven~~ Xavier i Carme tornaven a estar al carrer. Els acompanyava Joan, que s'havia escapolit de les abraçades dels entusiastes.

-Hem d'anar-ho a celebrar, això. Que ja ben sopat?

-No encara, i la mainyona deu pensar-se que ens ha airafat un carro.

-Telefona-li tu, Xavier, i queden-vos amb mi.

Joan exultava. L'enmugaren els records i les esperances xarbotaren dintre el seu esperit.

-No t'ho he explicat mai el teu home, que quan èrem "nanos" volíem conquerir Barcelona? Sobretot a Vilà i a mi, la política ens tenia fascinats. T'en recordes, d'aquelles sessions tumultuoses del Centre Universitari? Han passat els anys, i la política ~~no escolta~~ (semblava que s'hagués mort.) ? Ara, de cop, ja hi tornem a ésser i jo m'hi trobo ficat de cap, i Francesc està lluny de moralitos ~~tal matèix~~ també (a causa de la política.

-Tu ja has començat la teva obra de conquesta. Vilà deurà venir ben aviat i t'ajudarà a realitzar-la.

-Ja ho necessitarem, ja. Quina feinada se'ns presenta! Ja has sentit el que deia l'Avi: No podem defraudar el poble. No podem defraudar Catalunya. Demà trasaré un telegrama a Francesc dient-li que vingui. Ara bé, què li pot passar? I després de les gairebé absolucions d'Alcalà Zamora i dels seus companys del Comité Executiu, qui volen que gosi condemnar-lo? Ell ha estat un dels que més ha fet per aquest triomf d'avui. Ja sabem que a tot Barcelona els obrers s'han abocat a votar com mai? Si hem guanyat, ha estat pels vots dels treballadors, que han fet la balançada. I Vilà ha estat un dels homes que ho havia vist més clar, això. Dels que ha treballat més per obtenir aquest apropament dels republicans i els treballadors, i aquesta vegada, (l'apropament s'ha fet) tota la bandera del catalanisme.

A mitja nit es separaren. Joana encara tornava cap a la Secretaria del carrer del Bruc de la Victòria. La parella se n'anava cap a casa. En el taxi que els hi duia, per les rondes il·luminades i plenes de gent que entrava i sortia dels cinemes i dels balls populars. Com s'havien

a la vora del seu home, en un gest instintiu, mig sensual i mig d'infant que cerca la protecció d'un ésser més fort. Xavier li besà el braç per la cintura i l'estrenyé en silenci.

– Xavier.

– Digues.

– Un dia vaig dir-te que havies d'ésser ambiciós, que no havies de renunciar a res. T'en recordes?

– Sí. Era aquell dia que vàrem anar a veure el pis, abans de casar-nos.

– M'equivocava. No voldria que fossis ambiciós com ho és ell.

L'home rigué. – Per què? Temes per que em presenti a les eleccions vinents?

– No ho sé. No sé res. Només sé que si tinguessis aquesta ambició et separaries molt de mi, et perdria molt. La política és ben cert que és una amant molt exigent. I jo no vull que tu tinguis cap amant. Ja en tens a mi.

Xavier la besà amb tendresa. – No temis, que no et deixaré per res.

– Has vist, tota l'estona? No es recordava per res de la seva mare, amb prou feines si ha pensat un moment en la seva promesa. Només pensant en la República, en la revolució, en la política.

– No és admirable, aquest entusiasme, aquest oblit d'una mateixa per anar darrera un ideal?

– Sí, potser sí. Però les dones som egoïstes i no ens agrada compartir massa els homes. Mai no els podem tenir del tot, i això en temps normal. Si us agafa aquesta febre de la política, com vols que us puguem conservar?

El cotxe tombava pel carrer d'Urgell. Carme s'atraulí encara més prop del seu marit.

– Promet-me que no tindràs aquesta ambició, que no et deixaràs endur per la política. Deixa que la facin els altres. Tu, amb la teva feina ja en tens prou. I ara més, perquè em tremola, em tremola que aviat serem més a la colla...

El taxi s'aturava al davant de l'escala. Xavier, ocupat a cobrir de petons la cara de la seva dona, ni se n'adonà.

11. - Dies de febre.

Le jour de gloire est arrivé

Rouget de Lisle (La Marseillaise)

Joan obrí els ulls d'esma i la claror del sol que travessava els porticons i la persiana del balcó els hi feu tornar a tancar. A les profunditats remotes del pis es sentia una remor de converses i de fregueig. Del carrer pujaven, com sempre, els cops de klaxon dels cotxes i camions, el trontollar de les caixes de teixits del magatzem de dues escales més enllà, la trepidació distant dels tramvies del Passeig de Gràcia. Pujava també una olor esponjosa i calenta, que per Joan era un dels senyals característics de la ciutat i de la casa on vivia: l'olor de les ensaïmades que feien al forn de la cantonada. Devia ésser molt tard. Emperesit, mirà per damunt del coixí, sense alçar el cap, l'esfera del rellotge del dia de la tauleta de nit. Les dotze i minuts.

Es sentia cansat, feixuc de cap i de cames, amb la boca reseca, com si hagués passat una nit de disbauxa. La memòria li vingué de cop: era regidor de Barcelona i el dia abans havien estat les eleccions. Les emocions de la diada, les abraçades, els crits, les promeses abrandades, i després el conciliàbuls precipitats amb els companys, els plans d'acció, les inquietuds, tot li tornà a passar pel pensament. Se n'havia anat al llit a les quatre de la matinada, després de rematar, per una conversa interminable amb Ricard Fornells, les discussions del dia. El lloctinent de Vilà s'havia trobat, per les contingències polítiques, company de candidatura de en el mateix districte. Alcalt, havien triomfat plegats, i això havia servit per desfer moltes fredors i desconfiances que els havien separat. L'enginyer s'havia deixat seduir una mica per la fuga de l'amic de Francesc, i havia accedit a compartir amb aquell ninyó arrauxat, ple d'entusiasmes verbals, l'eufòria d'aquell moment, ple de possibilitats, en què havien conegut la voluntat del poble i havien de fer-se'n executors. Cadascú havia dit els seus dubtes i les seves esperances. Encara que parlessin un llenguatge

diferent, aquella vegada l'haviem entès bé. Formells havia dit:

-Hauré de dimitir el càrrec de la Societat, si haig d'ésser regidor. Seria incompatible. Tanmateix nosaltres treballem molt corrent en obres municipals. Les haig d'deixar fer? no hi havia pensat, encara.

-Què farem, doncs?

-Ja deuré trobar alguna altra feina. Això sí, no em fa por ni em preocupa, ara.

-En Vilà deurà venir aviat. Ens fa falta.

-Sí, és un home intel·ligent i actiu. Pot ajudar-nos molt a tots.

Mentre saltava del llit per rentar-se, Joan es recordava que havia de posar un telegrama a Francesc, reclamant-lo. Al damunt de la taula ~~on la cambra~~ veié el "Full Oficial". L'agafà, amb interès. Les notícies que donava, malgrat la parcimònia dels comunicats i el deix dels redactors de no comprometre's, confirmaven la magnitud de la victòria republicana. De cinquanta capitals de província, quaranta cinc acusaven una majoria republicana. En moltes grans ciutats, la candidatura de coalició dels republicans i els socialistes sortia íntegra. El triomf era total. Tingué una certa vanitat a veure el seu nom amb la xifra dels vots que havia aconseguit: 6.453. Més que Formells i els altres companys de candidatura, que amb prou feines passaven dels 6000. Sis mil quatrecents cinquanta tres ciutadans que havien volgut demostrar que tenien confiança en ell. Per què, en ell, precisament? Devia ésser els discursos, la seva oratòria enyesa i la seva vena que havien fet que els electors creguessin en ell. O potser ni ell ni els seus discursos no tenien res a veure amb el triomf, o bé poca cosa. Al darrera de les ~~xifres~~ figures dels candidats, cobrint-ho ~~tot~~ i emparant-ho tot, hi havia el gran prestigi de Macià i de tot el que representava. Hi havia la idea de Catalunya, aquelles quatre barres vermelles sobre un llit daurat que tantes vegades ell havia invocat en els seus discursos. Hi havia la voluntat del poble de canviar d'una vegada el règim que havia vexat la ciutadania i escarnit les lleis: havia triat els homes que li semblaven millor per a aquella tasca.

Es dutxà, s'afaitá i es vestí. La seva mare estava amegada a la galeria, prement el sol amb un llibre als dits. Anà a fer-li un petó.

– Bon dia, mamà. Has llegit el diari? – Agitava a la mà el "Full Oficial".

– Sí, ja ho he vist. Es diu que ja ets regidor. Està bé. Ara tindràs tenir un municipal a baix de l'escala, com una vegada que un veí de l'altre pis va sortir pels ~~de la Lliga~~ regionalistes.

– No hi havia pensat, francament, – Va riure. – A part del guardia urbà a baix de l'escala, què et sembla, del meu triomf?

– Què vols que t'hi digui jo? Ja són bona gent, tots aquests que van amb tu? Em penso que creuen molt, no creuen gens en Déu i volen prendre els diners dels rics. El teu germà m'ho ha explicat així, almenys. Diu que aquests d'ara són molt pitjors que els que anaves abans.

– Deixa'l dir, en Jaume! Què l'has vist, avui?

– M'ha telefonat. Volia felicitar-te, de totes maneres.

– Déu estar enverat de debò. Què no tingui por, que no li farem res, a ell.

– Ara et lleves? No deus pas voler esmorzar, a aquestes hores?

– No. M'en vaig una estona al diari i ja tornaré a dinar cap a quarts de tres.

Baixà les escales de dos en dos. El carrer tenia el mateix aspecte dels altres dies. Després de l'agitació del diumenge s'havia calmat i reprenia el seu ritme habitual. El porter l'acomsegui:

– L'enhorabona, senyoret. Ja ho sabia jo, que vostè sortiria. Em va saber greu no poder-lo votar (a vostè mateix), però jo també vaig votar l'Esquerra. I per la República ho faria tot.

Li tornà l'encaixada efusiva. No se li havia acudit mai de pensar que aquell home (esbiaixat) que feinejava per l'escala, vestit sempre amb una llarga brusa i una gorra de plat, fos també un dels electors que ~~havien contribuït~~ contribuïren al triomf de les ~~seves~~ candidatures revolucionàries.

Agafà un taxi fins a la redacció de "La Rambla". Ja hi havia estat la nit passada, planejant articles i informacions del gran esdeveniment. Aquell número d'avui havia d'ésser sensacional.

Al pis de la Rambla de Canaletes hi havia una gran febre. Les fissures del balcó emmarcaven els rengles de veïns, amb noves dades triomfals de les eleccions del dia abans.

– Saben què ha declarat als periodistes l'Almirall Aznar? – li preguntà un company. – Doncs,

miren el telegrama. — Li ensenyà el full de l'agència, retallat i enganxat damunt una quartilla.

Joan llegí: "En una ~~dia~~ nit, España se ha acostado monárquica y se ha levantado republicana"

— Quin titol hi posaren? — preguntà. — Aquest telegrama ha d'anar en un lloc destacat.

— Es clar! A primera pàgina, i en un requadro, en negretes. Podriem posar-hi: "Què esperen, doncs, per anar-s'en?" Què us sembla?

— Està bé! Vaig a fer unes quantes notes sobre les eleccions.

— Depressa, eh? De la imprenta telefonen demanant original. Aviat hauriem de sortir aviat.

Sortir aviat! Joan somrigué enigmàticament i es posà a escriure. Ja sabia el que eren les premses, en els diaris. ~~del vespre~~. Tant-se-valia que donguessis l'original tard com d'hora: el número sortiria a les set, com sempre. A les set els minyons desembocarien del carrer de la Unió ~~Boqueria~~, amb els fulls humits de tinta roja el braç, cridant i escampant-se entre la gent que hi hauria a la Rambla.

En mitja hora tingué enllestit el seu article. Escrivia segur, amb una lletra grossa i regular, que traçava grans roles damunt les quartilles de paper arpie.

— Aquests administratius! Tots són iguals. A "La Publi" també hi ha un paper que al cap de cinc minuts d'escriure-li la ploma sembla una escombra. D'això ells en diuen estalvi.

El soroll i les converses dels que el voltaven no el distreien de la feina. Les paraules li rajaven soles, com si tinguessin un poder propi per arrenglerar-se soles, cada mot amb els que li feien costat, els noms amb els seus qualificatius que els acoloreixen, els verbs expressius, els adverbis eloqüents. L'ofici de periodista li havia mecanitzat una mica l'estil, a canvi de donar-li una ~~llargueses~~ més gran i de treure-li encarcaramament. Joan ho constatà novament, d'una manera gairebé inconscient, però no s'aturà a modificar el seu text ni a esbrinar en què radicava aquella mecanització del seu pensament en passar al paper.

— En cursiva i a plana 3, a dues columnes, — indicà, donant ~~lo~~ ~~al~~ l'article al redactor en cap.

— Hi, hi! Quina manera de marcar! Perquè sou regidor, us penseu que heu de manar-nos ~~així~~? Això encara no és la Casa Gran, i que per molts anys! Aviat a plana 2 i només podrem donar-li una columna. Què no veieu que

avui la informació i ens marxarà ~~avui~~? de viu en viu? No us queixeu, que el vostre retrat anirà a primera plana, amb els altres regidors triomfants. Bé, tots no. Es veu que algunes no s'havien fet retratar mai a la vida.

Baixà de la redacció i emprengué Plaça de Catalunya amunt. Un cotxe que passava, del mateix color i mida que el Wauxhall de Francesc, li feu recordar el telegrama que li havia de posar. Anà a la Ronda a ~~fore~~ expedir-lo. En anar-lo a redactar, dubtà. Li passaria que havia ~~estat~~ ~~sortit~~ elegit o no? El resultat de les eleccions, en conjunt. Ja devia saber-lo. El detall, segurament, li interessaria i potser l'incitaria a tornar més depressa.

Escriví: "Eleccions gran triomf republicans ~~ja sortit majj~~ elegit majories tots esperem vindràs tothegrit sense pèrill." Rellegí i va esborrar el mot "majories". Tornà a copiar el text i el donà a la finestreta.

—En català? —rondinà la noia que estava al darrera del vidres.—Està prohibido.

—Ja està bé!

El to era ferm i la figura de Joan acabava de donar-li autoritat. La noia no posà cap mena d'objecció.

Joan tornà cap a casa. Després de dinar hagué de sofrir una conversa telefònica amb el seu germà, que no volia deixar de felicitar-lo, per tal de permetre's dir-li de passada quatre impertinències. En conjunt, ~~de totes maneres~~ tanmateix, li notà una certa deferència.

—Ah! Pilar em diu que el feliciti de part seva, també. Per cert que avui m'ha dit que unes amigues li han assegurat que tu ferlegies amb la noia Bertran, de can Bertran i Companyia. Es veritat? Quan te cases?

El to era molesta. Jaume devia saber que els pares de Claudina no es deixaven impressionar per l'obstinació del pretendent de llur filla. I Pilar també s'hi rabejava. Com gairebé cada vegada que s'hi posava en contacte, ~~em fotog per~~ li feu ràbia aquella parella que només pensaven en els diners i en les pitjors vanitats de la vida de societat, com l'entenien els cronistes carrinclons

d'alguns diaris cartellans. Contestà amb un entrabot.

—Sí, ens caso el mes que vé. Què n'has de fer?

—Només donar-te l'enhorabona una altra vegada.

Penjà l'auricular, enfurismat. Però les insinuacions del seu precís germà li havien tornat la memòria la imatge de Claudina. Podia ésser que passés tantes hores sense recordar-la ni desitjar-la? Intentà de telefonar-la, però tornà a topar-se amb la muralla infranquejable de la minyona que deia que la senyoreta era fora de casa.

—Digui-li que ha telefonat el senyor Portabella. Que necessito parlar-li.

Hauria d'esperar al primer concert de "Música de Cambra" o la pròxima ~~conferència~~ sessió del "Conferència Club" per veure-la? Aquella tarda no podia, però demà mateix es presentaria a casa dels Bertran, passés el que passés.

La seva mare havia sentit la conversa. Sempre patia amb les discussions dels dos fills, malgrat que, en el fons i totes sense adonar-s'en, ~~fruïa~~ s'estimava més Joan.

—Què era en Jaume? Què et deia del seu casament?

—Res, ens volia burxar una mica. Que els has dit alguna cosa? Aquella xafardera de Pilar vol saber notícies i no sap com fer-ho, és clar.

—No, jo no els he dit res. Es veritat que et canses el mes que vé?

—L'hi he dit per fer-lo callar. No, la cosa està igualment encallada. Ara hi clavaré una bona empenta. Demà aniré a casa seva, a veure els seus plans, i ja ho centrarem a dir.

Aquella tarda tenia lloc de reunions. Els regidors electes, els organismes del partit nou, que es trobava desorientat per la victòria, les comissions que arribaven de fora per saber "què havien de fer". Ara no era com quan estava a "La Publicitat"; ~~era~~ feia un any, i li anaven a encarregar conferències. El període de desentusiasment havia passat i de les paraules havien passat a l'acció. Joan tornà en el diari que havia abandonat feia pocs dies, com a conseqüència a la seva adhesió al nou partit.

Com que havia guanyat, molta gent li atribuiria un afany interessat en el canvi. Ja abans li havien insinuat més d'un conegut, en felicitar-lo per l'elecció:

- Quin ull que han tingut, en esperar-vos d'Acció Catalana!

- Doncs mireu que, la veritat dies, molta gent en deia tot el contrari, - contestava, una mica ~~ofès~~ vexat.

~~No hi hauria gaire~~ No es fonedia de la seva resolució, però empenyava una mica l'atmosfera de la casa que havia deixat, i en la qual havia fet la seva carrera de periodista i d'escriptor. Aquella gent no es mereixien la derrota electoral que havien tingut. Ni un sol candidat elegit, entre cinquanta regidors!

Tanmateix, no li quedava gaire temps per aquests pensaments. ~~Entre~~ Tots els discursos i les proposicions de les persones que assistien a les reunions traspuava un pensament ~~d'entelèquia~~: Calia fer alguna cosa. Però, què? Com transformar en actes la voluntat del poble, manifestada en les urnes? ~~Dubtava~~

Una pregunta sortia de la majoria de les bocques. Pere Bartolí, un dels dirigents de l'Esquerra, s'en feia ressó; en sortir d'una de les reunions.

- Què farà Madrid?

- No ei de Madrid, que ens hem de preocupar, sinó de nosaltres, de Barcelona i de Catalunya! - exclamava Joan. - Ens han elegit a nosaltres, perquè fem el que hem promès, portar-los la República. Què hem d'esperar? Que una militarada ens torni a implantar una altra dictadura?

- Aquesta vegada, nai! Tindrien massa feina. Els sindicats llançarien els seus homes al carrer, i els militars haurien de fer-s'ho amb el poble. No heu vist la gent com omple de gom a gom la Rambla? Tota aquesta gernació no es deixarà pas imposar un altre Primo de Rivera.

Joan i el seu interlocutor es quedaren mig esclafats per aquella massa d'homes que envaïen el carrer. A l'hora de plegar les botigues i els magatzems, tot home havia fet cap, cadascú dins seu, cap a la Rambla, i esperaven els diaris, tot fent comentaris sobre la situació i ~~feent~~ donant crèdit als rumors més absurds. Al pla de la Boqueria les entrades del metro estaven bloquejades per una gentada que era reconeguda, de tant en tant, per una onada d'inquietud. Els diaris, aquell dilluns, trigaven a sortir.

- Avui "La Rambla" es retrasa, - comentà Joan.

- La majoria de la gent espera el "Ciero". Vol saber les darreres noticies, i després, t'i la sensació que

en el diari castellà trobarà una impressió més exacta del que fet passar.

-Voleu que us arribem fins a les Drassanes? Jo conec un capità que és un bon republicà i que us dirà si cal témer alguna cosa pel costat de la guarnició de Barcelona.

-No cal. Ja hi ha gent que ho vigila. Després, si hagués de passar alguna cosa ho sabrem de seguida. No crec que els militars es llancin al carrer. Estan massa dividits. Molts d'ells ja estan al costat nostre.

Amb un aldarull eixordador arribaven els venedors de diaris. Tothom els els arrabassava. Llegien les notícies en veu alta, comentaven els darrers resultats que duien, la desorientació dels ministres, la frase ingènua del President del Consell. Hi havien rumors de crisi. Què decidiria el Govern?

-Demà ho sabrem tot, -concloqué Bartolí, després de fullejar el "~~Liberal~~" Noticiero" a cau d'orella.- Jo crec que haurem de trobar-nos tots al dematí, o almenys a migdia, per seguir el curs dels esdeveniments.

-Al matí? Ja saben que en aquest país no hi passa mai res d'important, al matí.

No ho semblava pas, efectivament, l'endemà matí, que hagués de passar res. L'efervescència de la multitud, la nit anterior, havia tornat a ésser absorbida per l'activitat quotidiana de la ciutat. Els diaris duien en grans titulars el resultat de les eleccions i feien conjectures sobre l'actitud del Govern. Algunes insinuaven la possibilitat d'una abdicació del rei. Mentres anava cap al carrer de la Portaferrissa, on havia de trobar-me (amb els seus companys.), Joan Portabella es pronuncià, si no passava res, de prescindir de tota mena de reunions a la tarda i anar a casa de Claudina.

Però un parell d'hores més tard, junt amb un grup nodrit, Joan passava la gran portalada del Palau de la Generalitat darrera ~~d'un~~ Francesc Macià. Al mig de la Plaça de Sant Jaume hi havia un grup ~~de gent que l'havien empaitada.~~ d'una cinquantena de persones. ~~Aquest~~ Van entrar a la Plaça, dues cares ~~de tothom~~ havien robtat a Joan. Al pal del capdamunt de la Casa de la Vila hi havia, enlloc de la bandera espanyola, la catalana, i al balcó central hi havia una bandera petita, rallada horitzontalment de vermell, groc i morat.

— Companys fa una hora que ~~és~~ s'ha posessionat de l'Ajuntament i hi ha proclamat la República!

-sentí que deia, amb grans crits d'entusiasme, un dels que anaven en el seu grup.

El vestíbul era ombrívol i fresc. Al voltant de Macià pujaren per la gran escala fins al primer pis. A la galeria, a aquella hora, hi havia tres o quatre persones que es passejaven. Un ordenança tragué el cap pel ralló de Sant Jordi. La comitiva, amb Macià i Gassol al davant, entrà al despatx de la Presidència. Les portes s'obriren totes soles al pas d'aquell home de vestit gris i de cabells blancs. En el gran despatx hi havia un altre home de cabells blancs, lleugerament de cara com el convisitant, amb una barba nevada i uns ulls fatigats, que seia darrera la taula. S'aixecà, sorprès, en veure arribar aquell grup d'homes. Volgué encaminar, però Macià l'aturà amb el gest:

– Venim a prendre possessió, en nom del poble de Catalunya, d'aquest Palau, i a proclamar-hi la República. Cediu-nos el vostre lloc, us ho prego.

La veu vibrava de bondat però també tenia un deix accentuat d'energia. Aquells dos homes units, pensà Joana, havien estat junts en moltes èpoques de llur vida. S'havien ~~envoltat~~ fet vells sense defallir en la lluita que els dictava llur patriotisme. Però Macià havia sabut triar el bon camí, mentre que l'altre havia cregut sincerament, i mantenia encara heroicament aquest convenciment, que la Monarquia podria resoldre el problema ~~nacional~~ que el seu poble plantejava, cada dia amb més violència, per la seva pròpia voluntat de viure. Tots dos eren uns homes honestos, però al davant de la honestedat de Macià hi havia tota la força que li donava la voluntat del poble. Al davant de la honestedat de Maluquer només hi havia, en aquell moment, la vana autoritat d'aquell bust de marbre que es dreçava en un sòcol.

– No puc cedir sinó és a la força. No puc abandonar el meu lloc si no m'hi obliguen, – començà a balbotejar la veu tremolosa del President de la Diputació.

Macià feu uns passos. Davant de l'altre vell, la seva estatura encara creixia. Aixecà el braç i l'hi ~~fo~~ posà damunt l'espatlla, amb un gest suau.

– En tenim prou amb això?

(Era com si tota la força enorme que altre havia tret del seu abdominal de vint anys

una caiguda davant les espatlles corbades d'aquell darrer servidor de la Monarquia, pensà Joan. Com podia ningú resistir aquell per aclaparador?)

Tota l'autoritat del vell President es fongué. Fer un gest de resignació.

— Com vulguin. Vostès mateixos...

Fer uns passos cap a la porta. Macià l'hi acompanyà en silenci. Les fanes feixugues del darrer servidor de la Monarquia ressonaren sota la galeria gòtica. ~~Macià tornà~~

Amb el cap molt eregit, Macià tornà al despatx. L'assegué a la taula presidencial i apartà amb la mà negligentment els papers de l'home que feia uns minuts ocupava el seu lloc. Aixecà els ulls envers els seus acompanyants.

— Des d'aquest moment existeix la República Catalana. Ara redactarem els documents de proclamació. Ocupeu-vos de tots els detalls. Busqueu-me els empleats que hi hagin per la casa. Que tregui la bandera de la monarquia i en el seu lloc que hi posin la catalana.

Amb una colla, Joan sortí del despatx. Pel salò de Sant Jordi, envaït per tota l'escenografia de batalles, plè de personatges de cartó i habitat per ombres autèntiques de la història, anà fins a una de les eixides del balcó central. A la Plaça el grup s'havia fet més espès. La gent aplaudia, cridava, sense saber ben bé el motiu de la seva presència i del seu entusiasme. Joan tornà al despatx ~~del~~ presidencial.

— President Macià, — digué, amb una vehemència que li dictava les paraules precises en aquell moment, — el poble vol veure'us, vol saber què passa. Sortiu al balcó. La plaça està plena de gent que espera que vós els digueu què han de fer.

Sense dir un mot, Macià s'aixecà. Travessà les sales, entre ~~l'estol~~ un grup d'empleats que acudien, sorpresos. Quan la seva figura sortí al balcó, acompanyat de Garsol de Casanoves, d'Aguadé, ~~de tot un grup~~ d'una dotzena de persones entre les quals hi havia Joan, el públic del mig de la plaça es tornà a aplaudir, mentre de totes les boques sortia un crit unànime:

- Visca Macià!

Amb un gest de la mà va imposar-los silenci. La veu sonà clara i distinta damunt la multitud febrosa que s'empenyia en el centre de la Plaça de Sant Jaume.

- Catalans! Acabem de proclamar la República Catalana. Tots hem de fer que la voluntat del poble no pugui ésser amenaçada per cap ~~agressió~~ traïció. Visca la República! Visca Catalunya!

Els clams de la massa contestaven aquells visques. D'un extrem de la plaça sorgí els primers compassos del cant dels 'segadors'. Poc a poc, totes les veus s'hi afegiren. El cant s'aixecava al cel en una gran afirmació

. . . endavera aquesta gent
tan ufana i tan superba!

A dintre el Palau, els telèfons ja funcionaven. Calia anar a les emissores a donar la notícia, perquè (avisat) tot el poble la conegués. De l'Ajuntament arribaven, obrint-se pas amb dificultat entre la ~~multi~~ multitud, Companys i els seus amics, que s'havien apoderat de la Casa de la Vila en nom dels regidors electes. Les màquines d'escriure començaven a picar proclamacions.

- Que senzill que era! I encara hi havia (hagut) qui dubtava! - exclamà Joan Portabella, que s'instal·lava amb Bartolí en una taula per redactar notes per a la premsa.

- Sembla senzill, és veritat. Però encara no estem lliures. Des d'aquesta ~~casa~~, ni des de la del davant no es mana res. Hi ha el Govern Civil, la Capitania General, la "Prefectura". ~~Tot~~ — Tot seguirà ~~així~~ (de la mateixa manera que) això. No veieu com arriba la gent? No hi ha cap autoritat que gosi oposar-se a aquesta allau del poble!

Entrava com una ventada en Xicot.

- La ràdio acaba de donar la notícia de la proclamació de la República! Les agències ja l'han telegrafiada a tot el món. A Madrid diu que tot el poble s'ha ~~tirat~~ llençat al carrer.

Tornà a sortir, per dur les notícies a d'altres sales. Anaven arribant comissions i personatges. El palau es veia ple de gesticulacions. Macià l'havia tancat a un despatx i ~~sobre~~ s'en-

trevistava amb delegats dels partits republicans i obreristes.

– Ara constitueix el govern de Catalunya, – indicà el mateix informador.

– Juan ~~to~~ tinguem la llista doneu-me-la! – reclamà Joan. – Ariet arribaren els periodistes i no podrem fer res amb tranquil·litat.

De l'exterior arribaven els crits, els cants, la febre desbordant de la gent. Per tots els carrers, en corrues interminables, arribaven els barcelonins, amb banderes de totes mides, coberts de llaços dels colors republicans, amb ramas de flors. La noticia de la proclamació de la República, escampada per la ràdio, havia envaït tot Barcelona. Les botigues plegaren, els magatzems i els despatxos abocaren al carrer llur personal. De totes les barriades, ~~en grans aplecats cap avall~~, com a onades, venien homes i dones i infants, en una pelegrinatge esportani, al cor de la ciutat, a aquella vella Plaça de Sant Jaume que tornava a esdevenir el centre de Catalunya, com en temps de Claris.

– Ja ho saben, que en aquesta mateixa casa la República catalana fou proclamada per Pau Claris, l'any 1641, i que només durà deu dies? – preguntà Bartolí a Joan.

– La d'ara serà més duradora! – exclamà Portabella.

– Tots ho volem. Però hi han tants factors que aquesta tarda han de precisar-se i que poden afollar-ho tot! Anem comptant: els militars, que no sabem si i'aconformaran amb aquesta gesta de Maciá i Companys; els obrers, o si voleu, els sindicalistes, que arrufaran el nas davant d'aquesta república particular, ~~que no obliga~~ tan poc d'acord amb el curiós federalisme que sempre proclamen; Madrid, que no sabem qui farà. Ja pensen que la Monarquia, a Espanya, encara regeix?

– Què s'ens en donia, ara, d'Espanya? Si a Madrid volen seguir l'exemple nostre, benvingut sien al nostre costat. Si no...

– Si no, què? – recalcà Bartolí. – Com resistirem, ~~amb~~ quines forces (tenim) organitzades?

S'aixecà. Joan s'el mirava, inquiet. Com era possible que aquell home, un vell lluitador de tants i tants anys, que havia seguit els atzars del destí de Maciá i havia arreglat l'exili i la presó, pogués (sentir ara) altres preocupacions que la de viure amb tota intensitat aquells moments cruels?

El minyó de les informacions tornà a entrar en aquell moment.

– La llista del Govern no està lleste encara. Manquen unes consultes. Ara anem a dinar aquí al davant. Voleu venir?

~~Dei.~~ Eren les quatre. Veritablement, ja era hora de dinar. Deixaren la taula plena de papers a la cura d'un ordenança i s'ajuntaren al seguici. Travessar la plaça, al darrera de Macià, fou molt difícil. La gentada es llançava damunt del President de la República Catalana, les dones el besaven, els homes li estrenyien la mà. Una clamor enorme s'aixecava d'aquella gent:

– Avi! Avi! Visca Macià! Visca la República!

Al davant mateix del Palau de la Generalitat jeia, decapitat, el bust de marbre que feia un parell d'hores encara presidia el despatx del senyor Maluquer. Aquella defenestració simbòlica seria el pressagi d'un fet efectiu?

Volguí evadir-me de les preocupacions de Bartolí, i m'apropà a un altre grup dels acompanyants de Macià. Fins a entrar dintre la Casa de la Ciutat no pogué aconseguir-los.

– Ara instal·laran altaveus a tots dos palaus perquè el poble pugui sentir els parlaments, – deia un d'ells.

– Tot Barcelona s'ha llançat al carrer en saber la notícia. Diu que els Sindicats Units ha ~~proclamat~~ declarat la vaga general. Vol que tots els obrers estiguin amatents contra tota possibilitat de reacció.

Encara no sabem què passarà a Madrid, – contestava un altre.

– Han telefonat de la Model que han alliberat per força tots els empresonats.

Eren els mateixos temes que omplien les cavil·lacions de Bartolí. Fins aleshores només havien conegut la part meravellosa de l'aventura. Caldria acarar-se amb el seu aspecte heroic?

Fins a la nit, que els altaveus havien repetit trenta vegades que a Madrid ~~dreçava~~ el govern de la República, presidit per Alcalà Zamora, havia entrat en funcions, que ~~el~~ l'ex-reina havia fugit cap a l'estranger i que el Govern Civil i la Capitania General estaven en mans segures, fins que els noms dels components del Govern de ~~la~~ Catalunya ~~República~~ foren coneguts i l'acord de declarar Festa Nacional l'endemà traguè tota virulència a la declaració de vaga general, Joan Portabella no s'adonà del tot que, fet i fet, les coses havien anat de la millor manera possible. Entre cançons, banderes, mitjanes que ressuscitaven

vells himnes i s'esternaven de tant tocar la Marsellesa, carros guarnits amb branques i flors, com en una cavalcada mística, noies enceses que cridaven Visques fins a enrogallar-se, entre discursos i proclamacions, el ferrill s'havia esvaït. Des d'una finestra del Palau, mig retut de fatiga però encara no saciat de l'espectacle d'aquell poble en deliri, sentí un toc de trompetes i, per damunt del silenci absolut de la multitud, els passos rítmics d'una companyia de soldats. Arribaven pel carrer de Fernando, al darrera d'un oficial, que duia el sabre desenbeinat, serviços, l'arma al braç. La gent els obrí pas. En mig de la Plaça es formaren, davant del balcó central del Palau. L'oficial que manava les tropes envainà el sabre i desplegà un paper que duia a les mans. En català, tal com Joan, que se la sabia de memòria, l'havia copiada i dictada a les mecanògrafes, ~~llegí~~ el militar llegí el text de la proclamació de la República Catalana.

– Veieu? – Joan sentí que deia, al seu costat, ~~la veu de~~ Pere Bartolí, – això encara és més estrany. Defet, això és la cosa més estranya que mai m'hagués pogut imaginar: la República Catalana proclamada per un militar espanyol. Ara ja puc morir!

Des del balcó central, amb la veu entelada per l'emoció, el President de la República Catalana saludava aquella adhesió de l'Exèrcit al nou règim. En la nit d'abril plena d'estrelles, tota la ciutat, tot el país tremolava amb una dolça febre, meravellada de la seva obra i de la seva força.

---

12. Tres que es retroben

> L'home és la mesura de totes les coses: de les que són en allò que són, de les que no són en allò que no són. Tal com les coses em semblen a mi, són per a mi; tal com et semblen a tu són per a tu.
>
> Protàgoras, –citat per Plató (Teetet)

– Vosté creu, (doncs,) que demà no passarà res de dolent? – preguntà la senyora Bertran.

– Absolutament res, què vol que passi?

– Oh, ja ho veurà, fins ara tot han estat festes i cançons i discursos per la ràdio. Però qui ens assegura que en un moment qualsevol no comencin a tallar caps?

-Mamà! No diguis aquestes coses! Que podies haver somniat que hi hagués una revolució tan pacífica com aquesta? No veus les coses com han anat? Bé poden continuar igual?

Claudina feia sentir, com sempre, la veu de la raó, contra l'alarma perpètua en què vivia la seva mare. El senyor Bertran gairebé no deia mai res ostensiblement. Volia mantenir-se apartat de tota conversa que tingués relació amb la política.

Joan s'el mirà de cua d'ull. Ja ho veia que no li perdonava d'haver-lo vençut. Aquella visita seva del dia quinze matèix, entre dues reunions de l'Ajuntament, l'havia atrapat en un moment de feblesa poca-solta. Mai no s'ho perdonaria. El dia tretze d'abril, alarmat pel torn que prenien les coses i pel resultat de les eleccions, havia pensat agafar el tren amb tota la família cap a París. Com es penedia de no haver-ho fet! S'hauria estalviat l'afront de veure's envaint l'endemà pel seu davant, matèix, en un quart d'hora, totes les grans oficines en les quals ell regnava com a suprem senyor. S'hauria estalviat l'espectacle dels tramvies plens de raïms de gent que cantaven i agitaven banderes, la visió de tants milers de llaços i escarapel·les dels colors republicans que adornaven els pits dels manifestants, de la bogeria que envaïa tota aquella ciutat, una bogeria estranya tanmateix, una extraordinària abrinçia de tot germe violent. Un esclat destructor li hauria fet menys por que aquella festa major de colors i de cants. Què en podia venir? S'havia refugiat a casa seva, sota l'esguard irònic del xofer, i no s'havia sortit en tot l'endemà, al costat de la ràdio que prodigava les noticies. La seva muller recordava les novel·les de Dumas i de la Baronesa d'Orczy i les idees de República, i de guillotina tenien per ella una alarmant equivalència. L'un i l'altre reberen gairebé com un alliberador Joan Portabella, aquell advocat sense pleits que feia tants mesos volia esdevenir llur gendre.

No tan sols tingueren ànsia de fer anar-s'en Claudina, que donà la mà al seu promès tot somrient. No podia negar-se que aquell dia, encès per l'excitació dels moments viscuts i per l'emoció del bes que realitzava, Joan Portabella era un bell exemplar d'home. A contra cor, àdhuc la senyora Bertran hagué de recordar els elogis que n'hi feia la seva germana, aliada tanmateix dels promesos.

-Em sembla que no cal que parli gaire, -començà Joan.- Fa molt de temps que estimo la seva filla Claudina i que ella em correspon. Voldria que vostès em donguessin permís per casar-nos. Sé que vostès es

podem pensar que jo vull els diners del dot de Claudina i per això vull dir-los per endavant que no n'accepto ni un cèntim. Puc mantenir la meva dona amb el que tinc i, si fos pobre, amb el que guanyo. Sóc advocat i periodista i mai no m'ha faltat manera la feina. Ara, des de dimecres, sóc també conseller municipal i (des d'avui) Finent d'alcalde de Barcelona.

El senyor Bertran estoregà, sorprès per l'atac directe. Com podia per-se per negar la mà de la filla a un home que començava per declarar que no en volia ni un cèntim? Començà amb tot de precaucions:

—En aquestes coses un pare ha de fer que la inclinació de la seva filla coincideixi amb les seves conveniències. Es a dir que... —s'interrompé, sense saber com continuar.

—Vol dir que no hi troba cap inconvenient? Gràcies, senyor Bertran. Jo li prometo de fer feliç a Claudina, de fer que no hagi de planyer mai aquest moment.

—Es que... —cridà per protestar el fabricant. Hi renuncià: —Caseu-vos d'una vegada, i deixeu-me estar!

Claudina ja s'havia aixecat i besava els seus pares, en un gest convencional d'agraïment. Joan, després, estrenyia amb vehemència la mà del seu futur sogre. La senyora Bertran no havia begut altra volta.

Malgrat haver-li arrencat d'aquella manera l'autorització per al festeig, i haver-ho recalcat fent-hi anar l'endemà la senyora Portabella a demanar-li la mà de Claudina amb caràcter oficial, el fabricant seguia creient que la presència del fill republicà a la seva família era una mena de parallamps contra imprevisibles estralls que el temporal revolucionari produís a la seva fortuna. No li podia ésser simpàtic el xicot, perquè parlava un llenguatge completament diferent al que ell i havia avesat a considerar com l'únic exacte, el dels afers. Fill de fabricant, aquell Portabella era un tràmfuga, un desertor del camp de la burgesia que volia ajudar els revolucionaris. Però, també, qui podia ara esperar d'augmentar els negocis gràcies a un casament ben calculat de la noia? Feia pocs temps que duraven aquells amors, a desgrat de l'oposició dels pares. No en treuria res de seguir-s'hi oposant.

Havien fixat la tardor següent per al casament. Com a promès oficial, Joan tingué dret a entrar lliurement a la casa i els porters ja no li tancaren les portes com abans. Se n'aprofitava fent interminables les seves visites, assaborint-se de la visió de Claudina en la intimitat de la llar, que per

ell era un espectacle desconegut. Li deia:

-No sé com t'ho fas que fins i tot estant a casa, sense maquillar, tens aquest aire de reina!

-Ten compte, que això avui deu ésser perillós. Que vols que hagi d'exiliar-me, també?

-Que bella ets! Cada dia t'hi trobo més. No em cal avenir d'ésser tan feliç, que pugui haver-hi tanta felicitat junta al món per un home sol!

Passejaven pel jardí, sota la llum de les estrelles. Ell li estrenyia el braç tendrament, pidolava la gràcia d'un bes, barbotejava amb mots ardents els seus neguits i les seves impaciències. Se n'aconsolà, inundat per aquella claror que duia encesa dintre l'ànima.

—El que em sembla meravellós, ara que et puc veure cada dia i que no haig de fer-ho com abans, que no sabia mai quan el podria veure, és que demà serà com avui, que tornaré a tenir-te a prop meu, podré tornar a tastar la fruita dels teus llavis i que això no tindrà interrupció fins que vinguis meva del tot: per sempre més!

Se n'anà, a peu, pel carrer de muntaner avall. Els tramvies ja havien plegat, començant a mitja nit la festa del Treball. L'endemà havia de trobar-se amb Francesc Vilà, que aquell vespre havia arribat de Madrid. Tots dos havien estat convidats a dinar a casa de Xavier, per celebrar tantes coses com representava aquella reunió.

A les deu del matí, l'endemà, anà a cercar Francesc a casa seva. Tornà a veure el menjador solemne i la cara eixuta del senyor Vilà al costat de l'eterna somriure de la seva muller. El matrimoni ara estava radiant.

—Francesc s'està banyant, — anuncià el senyor Jacint Vilà al visitant. — Va cansar-se una mica amb el viatge. (El ja volia venir en avió, però no va poder.) Aquests trens espanyols són tan dolents! Sort que la República se n'ha cuidat d'ocupar-se.

-No és pas del ram de la seva Direcció General?

-No t'en riguis, que prou feines tens tu amb els tramvies de Barcelona. A veure si el primer Ajuntament republicà de Barcelona era sant millor que els que es deien republicans fa vint-i-cinc anys.

—Farem el que podrem, —prometé Pastabella. — Saps que en Fornells s'ha llançat a les tasques municipals amb una empenta terrible? Vol organitzar el trànsit rodat de la ciutat amb un sistema modernísima. Cada dia té amb una idea nova i amb nous plans tècnics.

— Com a Rússia! — sospirà el senyor Vilà. — D'ençà que un dia vaig éixer l'any passat, a un cine de la Rambla de Catalunya, ple de gent mudada, i vaig veure com aplaudien "El cuirassat Potemkine", aquell film revolucionari rus, que ja he comprès que ara allà que està de moda és éixer comunista.

— O dir-se'n, que no és el mateix, tal que expliquen tots els autors ben informats, — aclarí Francesc, traient el cap per una porta, envolicat en un barnús. — Vols passar, Joan, mentres em vesteixo, i així començarem a xerrar? El meu pare s'està tornant reaccionari, ja t'ho diré.

Vilà estava una mica més pal·lid que quan el Joan deixava a ran de frontera. No l'havia vist des d'aleshores. De París estant se n'havia anat directament a Madrid, amb Prieto, Nicolau i Domingo, i tota una altra colla de refugiats polítics als quals el 14 d'abril havia dut la possibilitat de tornar a llur país en un viatge triomfal com mai haurien gosat somiar-lo. Els nous ministres volgueren que els ajudés de dins llur tècnic, i l'havien nomenat Director General dels Transports Industrials. D'ençà de la seva arribada a Madrid no havia tingut ni un moment de llenure per escapar-se a Barcelona. Ho havia fet ara, aprofitant-se de la festa del primer de maig, que a la capital també havia de celebrar-se amb grans actes oficials.

— El Govern presidirà la manifestació, però les oficines estan tancades, i si t'haig de dir la veritat, ja comença d'estar cansat de manifestacions.

— T'hi has trobat bé, a Madrid? Ha canviat l'ambient burocràtic, amb la República?

— Sí i no. Hi ha una colla de gent que duen idees renovadores, que vol treballar, que sap que el problema vital per la República és canviar els sistemes de governar el país. Però al costat d'aquesta gent hi ha els empleats antics, hostils com demostrar-ho, i els nouvinguts que només cerquen el

profit personal. Aquestes dues menes de persones són capaces d'entelar tota la feina que facin els altres.

—Perquè no véns a Barcelona? Ens faries fet més servei.

Francesc es tornà cap al seu amic, somrient:

—Mira't hauríeu volgut! El dia catorze jo no hi era pas, a la Generalitat. A més, no sóc del partit que ha guanyat.

—Deixa't estar de partits! Ha guanyat Catalunya, i prou! Quina llàstima que la República Catalana no hagi pogut durar! Si haguessis sabut quina ~~joia~~ alegria hi havia, en el poble, el dia catorze i tot l'endemà! Com aclamaven Macià i la República!

—Estàs segur que aclamaven la República Catalana? De vegades ~~m'imagino~~ em temo que aquest sentiment catalanista que nosaltres volem fer compartir a tothom només és patrimoni d'unes minories. Aquesta vegada sí, l'impuls alliberador del patriotisme ha coincidit amb el de la gran massa, que volia un règim nou, perquè la Monarquia ja havia fracassat després del seu darrer assaig... Jo ho he vist des de lluny, tot això, i fotrer em fa mig ideals estranys. Tu que has seguit tants mitings i has pogut viure en contacte amb el poble, què et sembla? ~~Són~~ Han estat els factors que es diríem estrictament catalanistes o bé els que podem classificar com a revolucionaris generals els que feien remoure més l'entusiasme?

—Què vols dir?

—Concretament: la gent vibrava més quan els parlàvem de Galan i García Hernández o quan els parlàvem de Prats de Molló?

—Depèn... Jo estic segur que tots dos factors han influït decisivament en aquesta revolució, feta a Catalunya. Si no hagués estat Macià i Companys que proclamaven a migdia la República a Barcelona, creus que hauria estat tan fàcil que els madrilenys segissin?

—Tampoc puc contestar-te jo. Recorda't que jo estava a París, passant angúnies, a fi de veure a Barcelona d'ençà que tenia el teu telegrama i abans i tot, retirant només pels altres companys... Fet i fet, una cosa és segura, i això ens ha d'acorsolar a tots dos: ha estat una gran cosa per al catalanisme que hagi representat aquesta vegada, gràcies a la personalitat del President Macià, el

paper d'alliberador del país. Una revolució republicana feta pels radicals, per exemple, hauria estat un daltabaix sense precedents per Catalunya. El record del que deia Baldó aquella nit que ens vàrem trobar amb els castellans al meu despatx? Soc les minories andaces les que han d'imposar lleus idees a les masses sense gaire consciència. A propòsit, no (pots imaginar-te) les abraçades que van fer-me López i Villedo, ~~els dos amics vostres d'aquella~~ quan vaig arribar a Madrid amb el tren triomfal dels ministres.

– De Baldó no n'has sabut res?

– Precisament abans-ahir el vaig veure al Baixador. Saps que va dir-me? – 'Ara vosaltres ja heu fet la vostra Revolució. Ens toca fer la nostra.'

S'havia acabat de vestir, i es feia el nus de la corbata sense gaire atenció.

– Què fas aquest matí? – preguntà Joan. – Jo haig d'anar una estona a l'Ajuntament. Vols venir amb mi?

– Tinc el cotxe tancat al garatge. (Avui no hi han tramvies, ~~no n'has dit~~, oi? (L'aniré a treure, si de cas.)

– Podem anar a peu! Fa un dia tan bonic!

– Pots pensar-te que jo també empro cotxes per Barcelona.

Anaren (Rambla de Catalunya) avall, tot parlant de mil coses, del promotatge de Joan, de la futura fraternitat de Forcada, dels espectacles de París i dels de Barcelona, de la vida de café i penya de Madrid.

– I tu, què? Com estàs de vida sentimental? Res, encara? – Joan no sabé estar-se d'abordar un tema que tantes vegades l'havia intrigat.

– Absolutament res.

– Ni amiguetes, ni alguna escapada de tant en tant? No em diràs pas que a París has fet vida d'ermità o que (ara les noies del Palace o del Negresco no et fan ~~fet~~ l'ullet alguna vegada.

Francesc rigué. – No t'esforcis, que no em faràs cantar. El pensos que Tothom és com tu, que necessita sempre tenir el cor ben ocupat! El meu fet estar-se perfectament sense feina.

– El cor potser sí. Però, i els sentits!

-Alguna vegada em recordo que existeixen i uso la terapèutica més senzilla que trobo. Allò que en diuen de cara a la taquilla, saps? ~~Tot~~ En conjunt, no hi pensogaire.

-No sé si t'envejo o et planyo.-sospirà Portabella.- Des dels cetze anys que no sé el que és estar sense estimar una dona i delitjar-ne una o moltes, encara que no fos aquella mateixa que en aquell moment regnava en el meu cor. Bort que ara, amb Claudina, em fixaré definitivament!

Arribaven a la Plaça de Catalunya. Sense tramvies ni taxis, amb poquíssims cotxes particulars, i amb la parada extensa de la Guàrdia Civil que voltava tot un tros de l'espai central, front cara a la Rambla, aquell paisatge urbà tenia un caràcter totalment diferent dels altres dies. L'aturada era total, ni un café ni un quiosc de diaris estava obert. Francesc ho comentà:

-Els diumenges a Londres, eren (una mica) així. Un amic meu també m'explicava que a Ginebra, el divendres sant, tota la vida està paralitzada en absolut, i els ciutadans que no es vesteixen presos en el glaç estricte del calvinisme han de fugir cap a França o anar-s'en d'excursió per les muntanyes. Els nostres anarquistes sempre han tingut una tendència a confondre els moviments obrers amb aquesta rigidesa intolerant de les religions puritanes.

-Has vist la Guàrdia Civil? Fa gràcia pensar que amb aquesta gent, que eren el símbol execrat de les forces repressives de la Monarquia, siguin el puntal de l'ordre republicà,-~~comentava~~ deia Joan.

Seguiren Rambla avall. La poca gent que es veia caminava d'ema, sense altre objecte que matar el temps, sense poder badar en els aparadors ni en ~~els quiosos de~~ les parets multicolors de revistes i diaris que amagaven els quiosos.

L'un i l'altre seguien un curs diferent en els pensaments i en les paraules. Joan encara vivia en una ~~rodilla~~ món gloriós de banderes i cançons, que de feia quinze dies desplegava les seves multituds abrandades d'entusiasme, els seus espectacles meravellosos de fraternitat ~~i de renovació~~ entre tots els homes i de renovació de les coses caduques i nocives. Francesc no havia viscut l'epopeia ni es sentia submergit dintre aquell univers idíl·lic en que es movien els pensaments de Portabella, que havia vistos satis-

Pels alhora els cercs duien ambels d'home polític i les seves aspiracions amoroses. Ell veia, amb una amargor més gran perquè li semblava que ningú més no se n'adonava, la fragilitat de tot aquell castell d'il·lusions que havia alçat Catalunya. Apreciava sense benevolència la gent que s'havia instal·lat al poder. Fora de comptats i d'uns quants, molt pocs, que el voltaren, només veia demagogs o comediants, gent ambiciosa o terbols aprofitadors del moment. I, al fons, amenaçadors, tots els enemics de la República naixent.

– Molta gent es pensa que, perquè Alfons XIII ha fugit, la República ja ha vençut totalment. Tu mateix t'enterneixes quan veus els guardies civils a punt per desfilar a cops de sabre l'ordre del carrer. La feina tot just comença ara. Cal construir un nou edifici i tot aprofitar-ne tan poca cosa del que hi havia, que la cosa més difícil serà, o bé saber prescindir d'aquests materials inservibles i d'aquells recantons malsans que ara hi han, o bé que mentre s'alça el nou casal del país no es senti massa el rasc, sense una vida perfectament regulada i un sistema coherent de governar.

– Parles un llenguatge d'enginyer, com sempre –bromejà Joan.– Tota aquesta feina us pertoca a vosaltres, els de Madrid.

– Als de Barcelona, també. Allà tenim la feina de destruir les coses que ens dolen més, però així bé de bastir de cap i de nou, a la conveniència i a la mesura del país, l'edifici polític. I perdona'm que insisteixi en els mots símils del ram de la construcció.

El carrer Fernando estava una mica més animat. Pel mig del carrer, net de vehicles (com veia bé), colles de joves que anaven cap a la Plaça de Sant Jaume, que ara estava batejada Plaça de la República. Al davant de la Generalitat els grups (habituals dels seus feina) feien una mica més densos, i formaven illots dintre la plaça al voltant d'un parell d'oradors improvisats enfilats dalt de fanals. La porta del Palau era tancada i només hi havia oberta la portella, al davant de la qual dos mossos d'Esquadra formaven, amb l'arma al peu.

– ... els últimes residuos de la tiranía ... la organisación específica ... la anarquía libertadora ...

Passant pel davant dels grups, els dos amics sentiren fragments de frases en castellà que els oradors pronunciaven amb èmfasi:

Entraren a la Casa de la Vila, que també tenia tancades les grans portes de ferro. Un urbà saludà Portabella

i l'advertí:

-Ens han dit que prenguéssiu precaucions. La manifestació, cap...

Als despatxos no hi havia ningú. La reunió de la comissió que havia de presidir Joan s'havia ajornat. El secretari se'n excusà:

-Tots els consellers han dit que no vindrien. L'he telefonat a casa seva per consultar-li, però ja era fora. No em pensava pas que vinguéssiu...

Francesc mentrestant, s'entretenia a mirar les pintures de la sala dels Cròniques, judicava amb ulls crítics les reformes del vell casal. Sentiren una cridòria que venia de la plaça.

-Què passa?

S'aproparen a un balcó de la façana. Desembocava tot el carrer de Jaume I un enorme camió carregat de dones i homes que cridaven. Damunt dels ocupants, drets i encaixonats en el vehicle, onejegava una enorme bandera vermella i negra. Els dos colors ocupaven, en diagonal, tota la roba. Francesc no es recordava d'haver-la vista mai en realitat, però en somnis li semblava haver-la vist com voleiava sinistrament. Es sentí oprimit per aquella visió, com si de sobte el cel s'hagués ennegrit i hagués llagrimejat sang.

-Què és aquesta bandera? -preguntà a Joan.

-La de la FAI, em sembla. La bandera anarquista.

El camió havia estat seguit d'altres. Tots s'havien aturat al mig de la plaça i la gent que ja hi havia congriada s'hi apropaven. Des del balcó del primer pis, darrera els vidres, Joan i Francesc sentiren com feien les frases dels oradors que es succeïen en els discursos. Ningú no aplaudia, però els crits ressonaven:

-Viva la C. N. T.! Viva la F.A.I! Viva la Revolución Social!

La multitud s'apropava, amenaçadora, cap al portal de la Generalitat. Voltàrem de quatre en quatre d'enquadrament, que s'aturaren a la porta, sense deixar-se prendre dels dits l'arma que tenien. Pel carrer del Bisbe arribava un petit grup de guàrdies i uns agents de paisans que devien ésser agents de policia.

De sobte, sense que ni Joan ni Francesc sabessin endevinar-ne la procedència, ressonaren uns trets. Petaren tres, amb un so buit que retrunyí a la Plaça. I en aquell mateix moment començaren a sonar dispars altres dispars. De tots els indrets de la plaça, sense saber cap on, les pistoles vomitaven amenaçadores

plom, fines bales que xiulaven en aquell clos ~~tancat~~ voltat de velles pedres i de cares burgeses i tacifiques.

- Ajupin-se, - aconsellà l'empleat municipal als dos amics, donant-los ja l'exemple de la seva prudència.

L'espectacle era massa terrible perquè hoguessin renunciar-hi. Arrambats a la paret seguien aquella batalla sense objectius ni bàndols regulars. Els ~~guàrdies~~ mossos d'esquadra i els guàrdies, des del porxo de la Generalitat, es defensaven, i els nàixers ~~feien~~ reagonaven amb un estrèpit formidable tota la volta.

No sabíem quan duraà el tiroteig. Era d'aquells moments que no sembla que formin part de la vida corrent i que es regeixen per una altra mesura que la dels rellotges humans. En un recó de la plaça, al costat del carrer del Bisbe, hi havia un policia ajegut a terra. Francesc hagué veure com, des de l'entrada del carrer de la Llibreteria, quatre homes disparaven llurs pistoles repetides vegades damunt aquell cos exànime.

Els ocupants ~~La gent~~ dels camions s'havien ~~tranquil·litzat~~ arrecerat. La plaça era neta de gent, que havia corregut cap als carrers que desembocaven a la Plaça. Sonà encara un tret i un altre. I després, res més. El silenci s'allargà, primer indecís, després més segur, i els camions tornaren a canegar-se de llurs ocupants. Carrer de Fernando avall- se n'anaren cap a la Rambla, amb la bandera negra i vermella volejant encara al vent. Uns minuts més tard, la plaça estava deserta, si no era pel petit grup de mossos d'esquadra i de policies, que ara voltaven el cos estès ~~de l'agent~~ de cara al cel ajegut al costat del carrer del Bisbe.

Francesc i Joan es miraren. Tots dos estaven una mica pàl·lids.

- Què ha estat això? - preguntà, d'ensma, Joan.

- Una afirmació de vitalitat revolucionària, segurament, - contestà Francesc. Pensava en els seus amics sindicalistes i en el que li havien dit. No arribava ja el moment que les masses de l'Únic s'els escapessin de les mans per a parar ~~tota~~ el control absolut dels anarquistes?

Baixaren al carrer. Escoltaren les versions que els donaren uns urbans.

- Quina manera de crear conflictes! - exclamava, contenciós, un dels guàrdies.

Passava una ambulància per anar a recollir el policia. Es sentien les campanes de la catedral, que tocaven hores.

- I si ens en anèssim a casa de Xavier? - proposà Vilà. Ens deuria esperar, i hem d'anar-hi a peu, que sempre ens prendrà mitja hora. Què hi dius, honorable ciutadà?

—Si volen un cotxe, els el faré venir. —intervingué, diferent, el secretari.

—No cal, ~~te~~ ens en anirem tot caminant. Així farem gana per dinar.

Després, del temporal, el carrer de Fernando tornava a animar-se. Els veïns ratlen als balcons, conversaven a les porteries, fent comentaris del tiroteig.

—Sort que els barcelonins ja hi estan fets! —exclamà Francesc. Al seu costat, Joan caminava sense parlar. Anava ordenant els seus pensaments, trasbalsats per aquell incident imprevisible.

—D'ençà del dia catorze, no, del mateix dotze, el dimarts de les eleccions, que la meva feina primera és lluitar contra els pensaments pessimistes, —començà, quan ja foren a la Rambla, —i ara no em deixaré pas influir per aquests quatre trets estúpids, després d'haver resistit els teus arguments i els de Bartolí. No el coneixes, Pere Bartolí? És un home que s'ha fet vell al darrera de la il·lusió de veure un dia la República Catalana; que ha estat exiliat i empresonat moltes vegades per servir aquest ideal. Doncs el dia que el va veure realitzat, tot ~~estar~~ trobar-hi inconvenients i obstacles: que si els obrers, que si els militars, que si Madrid, igual que tu. No vaig voler-m'hi conformar i després vaig veure que era jo qui tenia raó. És com si ara em vingués algú i m'assegurés, amb tot d'arguments molt ben ~~ra~~raonats, que si em caso amb Claudina seré desgraciat. No m'el voldré creure. Ni podria, suposant que volgués, tercerà el cor i el pensament s'hi negarien. Jo veig les coses així i per mi són així. Tu en fas l'efecte que vols convèncer-me que seguim un camí desencertat i jo estic convençut que és bo.

—Jo no vull convèncer a ningú. Mai no he estat orador, ja ho saps. Només sé treballar i criticar la feina dels altres. Ara jo les coses les veig d'aquesta manera. Pel mateix raonament que tu fas, jo trobo que són tant com jo en penso. Que passarem pel carrer de l'Hospital? Farem via, i de passada veurem aquest barri tan bàsic. Jo sabs que per aquests carrers, l'any 17, vaig veure'hi tot de barricades? Suposo que ara, entre tu i el magí. Jo sabs que per aquests carrers, l'any 17, vaig veure'hi tot de barricades? Suposo que ara, entre tu i el magí. Fornells deuria reformar tot el que calgui reformar en els carrerons estrets. Deixeu-n'hi almenys algun per fer-hi barricades. No els asfalteu tots. Les llambordes són una primera matèria preciosa per les revolucions. Ja saps que els urbanistes són els enemics més terribles dels revolucionaris? T'en recordes del baró Haussmann, aquell famós prefecte francès que per ordre d'en Napoleó l'Imperi l'ampliació i la reforma de París? Doncs ara resulta que si hi van sortir totes aquelles perspectives magnífiques i aquelles cantonades en forma de ventall no fou pas per cap punyà estètica sinó per poder vigilar millor la ciutat contra els aldarulls de carrer i poder

llançar per les noves avingudes tan amples el cavallt de la policia. Pensem-hi.

– Però si nosaltres som revolucionaris! – exclamà Joan, mig rient, mig seriós. – No podem tan fer les coses amb aquest criteri mesquí de ~~policia~~ gendarme.

– Tot règim, així que es consolida, deixa d'ésser revolucionari i es torna conservador. Vols més conservador que el bolxevisme rus, que converteix la mòmia de Lenin en una relíquia que el poble venera? ~~el que no sé~~ ~~com fa~~ ~~com de tard d'avui~~? Si volem que no ens escapi de les mans això que tenim hem d'ésser-ne conservadors gelosos, i no transigir amb tot el que pugui perjudicar-ho.

– El poble no perjudicarà mai la República. Sense el poble no seríem res.

– Si els deixem que tirin trets per les cantonades com avui, sí que aviat no serem res.

Arribaren a casa de Xavier Forcada. Allí ~~amics~~ els rebé (al despatx) amb gran efusió. S'el veia radiant.

– No saben l'alegria que em fa aquest dinar. Em sembla que és la meva consagració com a cap de casa, i que de passada celebrem tantes coses que ara ens uneixen en la satisfacció: la proclamació de la República, els vostres triomfs, el ~~tor~~ retorn de Francesc, el prometatge de Joan, la meva paternitat pròxima, i, per damunt de tot, la nostra amistat!

~~Ara~~ Contemplà els seus dos amics. ~~Tots dos eren!~~ Joan encara semblava més alt, amb ~~el~~ la cabellera esbullada, ~~prim~~ i amb la cara expressiva i sensual, al costat de Francesc, que amb el seu cos robust i mitjà, el seu cap esclarissat de cabells, les faccions quadrades, irradiava una mena de força serena i reflexiva, diferent de l'impuls que (Xavier sempre) veia vibrar en els gests de l'advocat.

– Ara de seguida dinarem. Volem prendre un aperitiu, abans?

S'afanyegava a servir-los. Vilà s'el mirava somrient.

– Noi, no ~~et~~ t'he negar que ets feliç. Sempre ets el que t'endus la millor part, ja t'ho vaig dir un dia.

– No, no pas negar-ho. Sóc feliç, però també espero que ho sigui (vosaltres) com jo. No és gens difícil. Cuan descobreixes la felicitat, aquesta felicitat com la que tinc jo, sense ambicions ni turments, és meravellós que sigui una cosa tan senzilla, que calgui tan poc esforç per aconseguir-la. (Tu) Joan, ets casanova! Tu, Francesc, un dia o altre també deuràs fer-ho. Ja veurem com aquell dia us sentirem més complets, més

centrats dintre la vostra vida i consolidats en els vostres ideals.

- Potser sí que ho sentirem. Tot això que dius, - respongué Joan. - Jo al costat de Claudina espero esdevenir tot allò que sempre he volgut ésser. Tu en canvi parles d'una felicitat amb ambicions i turments. Allò que en diuen el cel. No sé si m'agradaria. Ambicions i turments fan bona companyia.

- Però fan patir, - objectà Forcada.

- T'ho penses. Aquest matí, mentres em conduïa a la Casa de la Ciutat, pergué veiés una celebració una mica violenta ~~del~~ de la primera Festa del Treball de la República, Joan m'explicava que més que envejar-me em plangia perquè jo no comparteixo el seu temperament abrandat en quant a les dones. Aquests turments, almenys, el fan feliç. Els altres, també. No el veus ara, tot entusiasmat d'ésser un Honorable-Ciutadà - Tinent d'Alcalde - de - Barcelona?

- I tu que no en tens, d'ambicions? - replicà Joan. - Bé has acceptat el teu alt càrrec a Madrid.

- Sí que en tinc, també. Són les mateixes de quan tenia (Almenys jo m'ho penso.) ~~set~~ vint anys. Ajudar a fer un món millor. Construir, crear noves formes de benestar i de justícia. Si ~~aquella~~ (aquella tarda de juny) ~~d'ahir~~ ~~vas~~ ~~vaig~~ vaig haguès fogut dir algú, allà dalt del Tibidabo, que avui celebraríem totes aquelles coses que tu, Xavier, has enumerat tan bé, em hauria semblat un somni meravellós. I tanmateix no en sento satisfet. Més que crear, em toca destruir. Més que construir, endreçar i apedaçar coses inservibles. La justícia i el benestar, a mesura que t'hi acostes, sembla que s'allunyin com un miratge d'aquells que expliquen dels viatgers perduts al desert. Però no vull renunciar. No puc.

Tots tres romangueren silenciosos una estona, amb el vas del vermouth als dits. ~~Carme~~ La muller i la germana de Xavier foren imprudents al despatx.

- Fins ara hem estat supervisant a la cuina! D'ací cinc minuts a taula! - exclamà Carme, després d'entrellucar la mà de Francesc i del seu cosí.

Laura s'adreçava a Joan:

- Li fa pena de trobar-se l'escarcellera, ara que han buidat la presó de Barcelona?

I a Vilà:

- No sap el que hem patit tots plegats fins que hem sabut que havia arribat bé a París. D'aquesta feina jo també estic en política. A la meva edat, ja comença a estar bé

Xavier s'els mirava a tots amb ulls somrients. Era feliç (i tenia plena) consciència de la seva felicitat.